Ára: 130 FORINT

64. évf. 18. szám 2009. október 1. Tisri 13. 5770.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

חג שמח!

Kellemes ünnepeket kívánunk olvasóinknak!

150

Szeptember 6-án zsúfolásig megtelt a Dohány utcai zsinagóga. Az este 6 órakor kezdődő emlékünnepségre érkezők közül sokan már órákkal korábban gyülekezni kezdtek a Herzl téren. A különleges rendezvényen a hazai politikai és vallási élet színejava képviseltette magát. Megjelent – a teljesség igénye nélkül – *Bajnai Gordon* miniszterelnök, *Mandur László,* az Országgyűlés alelnöke, *Kiss Péter* társadalmi kapcsolatokért felelős miniszter, *Gyurcsány Ferenc* volt miniszterelnök, országgyűlési képviselő és felesége, *Dobrev Klára, Pálinkás József,* a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, *Erdő Péter* bíboros, esztergom-budapesti érsek, *Ittzés János,* a Magyarországi Evangélikus Egyház elnök-püspöke, *Juliusz Janusz* apostoli nuncius, *Suchman Tamás* országgyűlési képviselő, kormánybiztos, *Szabó Zoltán* országgyűlési képviselő, az oktatási és tudományos bizottság elnöke, *Gulyás József* országgyűlési képviselő, *Fónagy János* országgyűlési képviselő, a Fidesz budapesti elnöke, *Donáth László* országgyűlési képviselő, evangélikus lelkész, *Iványi Gábor,* a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség elnöke, *Tarlós István,* a fővárosi Fidesz–KDNP-frakció vezetője, *Horváth Csaba* főpolgármester-helyettes és *Rogán Antal,* Belváros-Lipótváros polgármestere. A külképviseletekről jelen volt *Aliza Bin-Noun*, Izrael Állam nagykövete, *Jeffrey D. Levine,* a nagykövetség ideiglenes ügyvivője, *Dorothee Janetzke-Wenzel,* a Német Szövetségi Köztársaság nagykövete és *Peter Weiss* szlovák nagykövet. A Mazsihisz képviseletében az ünnepség résztvevője volt *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgató, *Schweitzer József* nyugalmazott országos főrabbi, *Schőner Alfréd* főrabbi, az ORZSE rektora, *Deutsch Róbert* főrabbi, a Rabbitestület vezetője, *Frölich Róbert, Deutsch László* és *Kardos Péter* főrabbik, valamint *Totha Péter Joel* rabbi.

Székhelyi József Jászai Mari-díjas színművész – az ünnepség alkalmi házigazdája – a Mazsihisz, a BZSH és a Dohány körzet nevében személyes hangon üdvözölte a megjelenteket. Köszöntőjét e szavakkal zárta: „A 150 éves templomépület történelmi léptékkel nézve szinte ifjú, barátságos, sudár, befogadó és türelmes. Szép, és nem személytelen. Él. Éljen most és mindörökkön örökké.”

Zoltai Gusztáv, a Mazsihisz ügyvezető igazgatója beszéde bevezetőjében a templom megnyitása utáni éveket, a pesti zsidóság fénykorát idézte fel. A 19. század második felétől tudósok, művészek, tanárok, iparosok és kereskedők olvasták itt a Tórát. A falak tudós rabbik szavait és európai hírű kántorok hangját visszahangozták. Néhány évtizeddel később azonban megtörtént az első fegyveres merénylet. 1931. április 3-án, amikor egy őrült az esti ima és az ének után revolvert rántva azt kiabálta, hogy „megbüntetem a zsidókat”, még senki sem sejtette, mit hoz a jövő. A merényletnek a sebesültek mellett halálos áldozata is volt. A 17 éves Lót Jenő temetésén több mint négyezer gyászoló vett részt, és a kultuszminiszter is beszédet mondott. Alig több mint egy évtizeddel később a gettó területén sok százra nőtt az áldozatok száma. – Ma sincs béke a templom környékén; az épület előtt rendőrök állnak – folytatta napjaink közállapotának jellemzésével az ügyvezető igazgató. – Szeptember 5-én egy garázda csoport gyalázkodó kiabálások közepette sörösüvegeket dobott át a kerítésen és felgyújtotta a kihelyezett plakátokat. A korlátlan nyilvánosság szabadsága jegyében ma minden megengedett! Akad, aki határozottan kiáll a bazsarózsa és a zergevirág védelmében, miközben egyes társadalmi csoportok védtelenek az agresszióval szemben. Én bízom nemzetünk egységében és szeretetében – zárta beszédét Zoltai Gusztáv.

Emlékezni és emlékeztetni

Alázat és büszkeség: ez a két érzés tölt el, amikor erről a helyről szólhatok – e szavakkal kezdte ünnepi beszédét Bajnai Gordon miniszterelnök. – Bár ez a hely a zsidóság helye, mégis mindannyiunké. Zsidók és nem zsidók egyaránt büszkék lehetünk rá; hirdeti a gyarapodást és erőt. A 19. századi szabadelvű reformnemzedék és a zsidóság közösen tette Magyarországot nyitottá. – A miniszterelnök az emlékezés és az emlékeztetés fontosságát hangsúlyozta a továbbiakban. Úgy fogalmazott: – El kell szigetelni és karanténba kell zárni azokat, akik ostobaságból, sértettségből, cinizmusból vagy hatalomvágyból vissza akarják hozni a holokauszt borzalmas éveit és eszméit, mert újra van vesztenivalónk!

A magyarországi zsidóság szellemiségének értékei – a szabadság iránti vágy, a haladásba vetett hit, az emberi méltóság tisztelete és a közösség vállalása – felemelték az egész nemzetet, és az ország történetének egyik legvirágzóbb korszakát eredményezték. Ezek nélkül gyengébb lenne a magyar nemzet. Nincs más dolgunk, mint őrizni ezeket az értékeket, hogy 150 év múlva is megtarthassák zsidók és nem zsidók azt az ünnepet, amelynek legfőbb üzenete az emberség és az összetartás. – A kormányfő örömének adott hangot, hogy ma újra virul a zsidóság közössége Budapesten, majd hozzátette: – Szomorúságot is érzek, mert a kapuban rendőrnek kell állnia. Nemcsak ma, holnap is, ezt az épületet meg kell védeni a fenyegetéstől. Minden magyar

(Folytatás a 4. oldalon)

Emlékérme a templomról

Az ünnepség délutánján a Magyar Nemzeti Bank sajtótájékoztató keretében mutatta be a Dohány utcai zsinagógát ábrázoló, frissen kibocsátott emlékérméjét. A Magyar Zsidó Múzeumban rendezett eseményen Peremiczky Szilvia, a múzeum igazgatója köszöntötte az újságírókat, majd Frölich Róbert főrabbi hangsúlyozta az épület nemzedékeken átívelő szerepét.

Az MNB nevében Király Júlia alelnök mutatta be „Az egyházi építészet remekei” sorozatban kiadott, ezüsttartalmú érmét. A szakember arról tájékozatott, hogy a Szabó György szobrászművész által készített alkotást már megjelenése előtt több mint húszezren előjegyezték. Az érme névértéke 5000 Ft, de máris 7800 Ft-on jegyzik. Forgalmi emlékérméről lévén szó, fizetni is lehet vele. Előoldala a főbejárat fölötti rózsaablak mintázatát ábrázolja. A hátoldalon a Förster által tervezett homlokzat a szomszédos házak egyes részleteivel látható. Király Júlia ezt követően arról beszélt, amit az épület szimbolizál, de az érmén nem látható: a tórai idézetekről, az európai hírű orgonáról és azokról a pesti zsidókról, akik a 19. század közepén a templomépítést kezdeményezték. A személyes hangú ismertetőt követően a Magyar Nemzeti Bank alelnöke egy-egy emlékérmével ajándékozta meg a főrabbit és a múzeum vezetőjét.

Az emlékérme megvásárolható a Magyar Pénzverő éremboltjában és a Magyar Nemzeti Bank látogatóközpontjában: Bp. V., Szabadság tér 8–9.

Felújított emléktáblát avattak

A fővárosi önkormányzat anyagi támogatásával a Dohány utcai zsinagóga árkádsorában felújították azt a két emléktáblát, amely 1931/5092-ben, a templom restaurálásakor és az épülettömb bővítésekor készült. A hatalmas méretű kőtáblák aranybetűs felirata az építkezésnek, a hitközség egykori vezetőinek és az építtetőknek állít emléket. A táblák előtt Kálmán Kálmán, a körzet elnöke, valamint Horváth Csaba főpolgármester-helyettes mondott rövid beszédet. Az elnök az elődök összefogására emlékeztetett, amelynek révén felépülhetett a hitközségi könyvtár és a múzeum, azaz – ahogy akkoriban hívták – a „kultúrpalota”, valamint a Hősök temploma.

Horváth Csaba a pesti zsidóság közéleti és karitatív szerepét emelte ki. Megemlékezett a táblán megörökített személyekről, többek között Wechselmann Ignáczról, aki adományaival felekezetre való tekintet nélkül támogatta a nyugalmazott tanárokat és a Vakok Intézetének növendékeit.

A budapesti városvezető elmondta, hogy civil kezdeményezésre a közeljövőben táblát állítanak Márkus László zenetudós, az operaház igazgatója emlékére, aki 1944-ben zsidó művészeket bújtatott az intézmény pincéjében, valamint László Zsigmond zenetudós emlékére, aki a vészkorszak idején lehetővé tette zsidó művészek fellépését a Goldmark Teremben.

A történelem viharai többször akarták lerombolni

9 770133 135009 09018

GIORA SHARON FŐKÁNTOR

Kántorok, karnagyok, kórusok

1.

A templomi kórusok, énekesek, muzsikusok története szinte a Szentélyben szolgálatot teljesítő leviták idejére vezethető vissza, ha nem is abban a zeneileg felépített struktúrában, amely a századok során alakult ki. A szétszóratás idején, amikor a zsinagógák vették át a Szentély helyét, a liturgia fejlődése és a vallásgyakorlatok megújulása hozta magával a különböző zenei stílusokat, az ének, a zene nem csupán vallási összetevőként, hanem idővel művészi kifejezőeszközként való alkalmazását.

A mai értelemben vett ortodox templomok férfi- és fiúkórusaival szemben a neológ zsinagógák nagy hányadában vegyes kar működött, főleg a 19. századtól, Sulzernek a Bécsben meghonosított zsinagógai zenei reformjától kezdve. Az Osztrák–Magyar Monarchiában minden nagyobb templomban működött kórus, számos neológ zsinagógától az orgona jelenléte sem volt idegen.

A budapesti ortodox és status quo zsinagógák férfikórusainak hajdani vezetői közül két név él az emlékezetemben: *Gottschall Jakab,* számtalan liturgikus zenemű szerzője, aki sok éven át a Rumbach utcai templom kórusát vezette, de a Dohány templomhoz is erős szakmai szálak kötötték, valamint *Kollmann Jenő,* a Kazinczy utcai zsinagóga karnagya, aki kivándorlása után előbb Izraelben, majd Dél-Afrikában, Johannesburgban működött nagy sikerrel.

Az évtizedeken át Magyarországon élő, de magyarul tökéletesen soha nem tudó Gottschall Jakabbal egyszer a fiatal *Somló Andor* valamilyen zenei vitába keveredett. Rövid szóváltás után Gotschall önérzetesen így szólt Somlóhoz:

Fiam, maga ez nem tud, én tudok, mert én vagyok egy khotato (kutató).

Volt egy jellegzetes alakja a pesti zsidó zenei életnek, akire már talán nem is emlékszik senki: *Csillag Lipót.* Kántor volt és operaénekes, zeneszerző és karmester. Egészen öregen is mindig a Síp utcai székházban lehetett látni, oda járt ebédelni és „tachlecolni". Gyerekkoromban a Goldmark Teremben egy chanukkai ünnepségen egy kis ünnepi dalát énekeltem:

Lobogjatok, fényt szórjatok, kicsiny chanukkalángok!

Csillag bácsi ott volt az ünnepségen, de nem tudta, hogy az ő szerzeménye is a műsorban lesz. A meglepetéstől és az örömtől könnyes szemmel gratulált és mondott köszönetet.

A neológ zsinagógák világában töltve gyermekéveimet, hamar rálátást szereztem a templomi kórusok működésére. Apám, *Sándor (Rosenberg) Ernő,* pályáját Pécsett kezdte másodkántorként mestere, *Ernster Géza* főkántor mellett. A pécsi zsinagóga nagy zenei hagyománnyal rendelkezett, Ernster elődje, *Albert Karneol,* a később Amerikában is híressé vált főkántor kiváló érzékkel építette fel a templom zenei programját, amit Ernster tudatos zenei képzettséggel fejlesztett tovább. Sok éven át *Goldstein Izidor,* majd *Kasszirer Rózsi* volt az orgonista és *Mangold Rezső* működött karnagyként.

Az istentiszteleteken tizennyolc-húsz tagú vegyes kórus működött. *Sulzer, Lewandowsky* és *Birnbaum* művei képezték a zenei repertoár gerincét, mellette Goldstein számos szerzeményét is előadták. Közülük a legkiemelkedőbbek voltak a MÁ TOVU, az ÁDAJSEM, ÁDAJSEM, a MOGEN OVAJSZ és a K'VAJDAJ MOLÉ AJLOM imarészekre írott kompozíciók.

Mangold híressé vált a „Bölcsődal a gettóban" című dalával, melyet közvetlenül a deportálást megelőzően komponált. Goldstein a háború előtt elhunyt, a többiek a náci téboly áldozatai lettek.

Magyarország másik nagy vidéki neológ hitközsége a szegedi volt. *Lamberg Mór* főkántor mellett is komoly, nagy létszámú vegyes kar működött, és ezt a hagyományt folytatták a háború utáni időkben is, amikor a felejthetetlen és fiatalon elhunyt *dr. Schindler József* főrabbi és *Goldstein Lajos* főkántor szellemi-liturgiai vezetése alatt működött a hitközség. Schindler azon kevés rabbik egyike volt, akik a kántor távollétében kórussal és orgonával tudtak előimádkozni. Ebben az időben és még nagyon sokáig a legendás főkántor lánya, *Korényiné Lamberg Rózsi* orgonált a páratlanul szép szegedi templomban.

Ettől a ponttól kezdve már személyes élményeimről is írhatok, templomokról, énekesekről, zenészekről, akikkel magam is kapcsolatban voltam.

Kaposvári gyermekéveim alatt már csak a nagyünnepeken volt kórus és orgona. A háború előtt *Liebermann Ármin* főkántor vezetésével szép és értékes zenei programja volt a templomnak. Az én időmben azokból az énekesekből már csak néhányan maradtak: *Grünbaum Bernát,* aki akkoriban a kaposvári hitközség legidősebb tagja volt, valamint *Büchler Béláné, Dringler Józsefné* és *Halmos Annus* énekeltek még a nagyünnepi istentiszteleteken, az idős *Vajtó Ferenc* orgonakíséretével.

Apám első budapesti templomában, a Bocskay úti zsinagógában is volt orgona, az ünnepeken kórus is. Az áldott emlékű *Kármán György* orgonált, majd helyét később a húga, Julika vette át. Péntek esténként néhány fiúból álló gyerekkórus énekelt apám mellett, az ünnepeken *Patak Jenő* (később a Nagyfuvaros utcai templom karnagya) vezetésével működött egy felnőttkórus, köztük *Kövesné Szitár Kornélia,* a kedves Nelli néni, a Városi Színház hajdani nagy hírű énekesnője.

(folytatjuk)

(Forrás: or-zse.hu)

Körzeti kitekintő

Bethlen tér

Röé szombatján *Róth Tibor* és *Schwarcz Judit* kislányának, *Adélnak Deutsch Róbert* főrabbi a *Cháve Seindl* nevet adta. Az örömszülők kiduson látták vendégül a körzet tagjait és a meghívott barátokat.

* * *

Bensőséges ünnepség keretében vették fel Ábrahám szövetségébe *Bracha Avigdor* és *Balázs Helga* újszülött kisfiát. A szertartást *David Goldberg* mohél végezte. A szándok *Winkler Miksa* volt. *Deutsch Róbert* főrabbi köszöntő szavai és tanítása után a szülők által rendezett bőséges szöudá a bencsolással fejeződött be.

* * *

Villányi Balázs és *dr. Kelemen Kinga* másodszülött gyermekét, *Áron Manót* családias légkörben, otthonában vették fel Ábrahám szövetségébe. A körülmetélést *David Goldberg* németországi mohél végezte. A kváter a nagybácsi, *Villányi Ferenc* volt. *Deutsch Róbert* főrabbi az *Áron Immánuel* héber nevet adta a kisfiúnak.

Szeged

A jeles szegedi fotóművész, *Dusha Béla* kiállításával nyílt meg két hónapos ünnepségsorozatunk. Bevezetőt *Tandi Lajos* művészettörténész, a Szeged c. várospolitikai folyóirat főszerkesztője mondott. A nyitókoncertet a hivatásosok között 40, valójában 90 éves Szegedi Szimfonikus Zenekarnak a Haydn-évforduló alkalmából adott évadnyitó műsora követte *Gyüdi Sándor* vezényletével, nagyszámú érdeklődő közönséggel.

* * *

A Spinoza Ház és hitközségünk együttműködése keretében két budapesti fellépését követően az V. Szegedi Őszi Zsidó Kulturális Fesztivál vendége volt a tel-avivi Yiddishspiel Színház „Nekem te gyönyörű vagy" produkciója. A harmincas évek amerikai turnéján a Barry-nővérek által előadott és az azt kiegészítő román-orosz-magyar zsidó dallamok, klezmeresített produkciók, *Anat Atzmon* és *Monica Wardimon* csodás hangja, a *Misha Blecharovitz* által zongorán kísért és gyakran közösen megszólaltatott jiddis énekek hatalmas sikert arattak a közönség előtt. A két fél együttműködésének első megnyilvánulása egy hosszú távú kapcsolat kezdete, amely műsorcserékben fog kiteljesedni.

* * *

Ros hásáná ünnepét *Rákász Gergely* orgonaművész vezette fel több mint kétszáz főt vonzó koncertjével, a műsorban klasszikusok mellett zsidó művészek alkotásait megszólaltatva. Pár nappal később a *Markovics Zsolt* főrabbi által *Kellermann Itzhak* előimádkozó közreműködésével celebrált istentiszteletek létszáma már szerényebb volt, ami mutatta közösségünk időseinek egyre nagyobb számú távozásával magyarázható fogyatkozásunkat. Sajnos az izraeli hallgatók többsége is hazautazott, s csak kevesek ünnepeltek együtt hittestvéreinkkel. Vallási ünnepünk alatt nemcsak csodás zsinagógánk élményével gazdagodtak az idelátogatók, hanem *Kovács Tamás* és *Tundó Klára* alkotásait is láthatták vallási központunkban az ünnepi istentiszteleteken részt vevők. Az értékes szobrok, reliefek, grafikák, fotómontázsok, fényképek, az örök mozgást jelképező művek sajátos szemléletet, stílust tükröznek, néha az egészen vékony fekete vonalak törékenységét színek – főként piros – egészítik ki. A fémből hajlított és fehérre vagy feketére befestett reliefek meglepő asszociációkat eredményeznek. A festett fából vagy gipszből készült tárgyakat az esztétikai összhatás vonja egésszé. Posztmodern, gyakran orosz tanítómesterek szemléletét idéző alkotásokról van szó, amelyek ugyanakkor nem torzítják el a láttatni kívántat, de elgondolkodtatják az érdeklődőket, akik gyakran kérdezik-kutatják, vajon mit is ábrázolhatnak. A közönség érdeklődését nemcsak *Passuth Krisztina* alkotót bemutató kötete, hanem *Tandi Lajos* (művészettörténész, a Szeged c. várospolitikai folyóirat főszerkesztője) bevezetője is felkeltette. Az ünnepi hangulatnak modern kori alkotásokban tükröződése meleg zsidó új évet hozott számunkra, amely soha rosszabbul ne induljon.

L. A.

Újévi jókívánságok

A Mazsihiszen keresztül az alábbi közéleti személyiségek fejezték ki jókívánságaikat a magyarországi zsidóságnak:

Bajnai Gordon, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke
Gyurcsány Ferenc, a Magyar Köztársaság volt miniszterelnöke
Kiss Péter, a MEH társadalompolitika összehangolásáért felelős tárca nélküli minisztere
Mandur László, a Magyar Országgyűlés alelnöke
Gulyás Kálmán, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium társadalmi kapcsolatokért felelős szakállamtitkára
Csepregi András, az Oktatási és Kulturális Minisztérium Egyházi Kapcsolatok Titkárságának vezetője
Lendvai Ildikó, az MSZP elnöke
Orbán Viktor, a Fidesz-MPSZ elnöke
Navracsics Tibor, a Fidesz-MPSZ frakcióvezetője
Semjén Zsolt, a KDNP elnök-frakcióvezetője
Bölcskei Gusztáv püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke
Dobos Menyhért, az MTV közéleti igazgatója
Téglásy Ferenc, az MTV Vallási és Egyházi Műsorok Szerkesztőségének vezetője
Simon Peresz, Izrael Állam elnöke
Benjamin Netanjahu, Izrael Állam miniszterelnöke
Aliza Bin-Noun, Izrael Állam nagykövete

Húsz éve ismét diplomáciai kapcsolatban Izraellel

A Magyar Külkapcsolatok Intézete és Izrael Államának magyarországi követsége, kooperálva az Izraeli Külkapcsolatok Tanácsával, konferenciát tartott a Magyar Köztársaság és Izrael Állama közti diplomáciai kapcsolatok újrafelvételének 20. évfordulója alkalmából.

Az intézet előadóterme zsúfolásig megtelt a külpolitikai élet jelentős képviselőivel.

A megnyitóbeszédet *Aliza Bin-Noun* nagykövet, valamint *Szabó Vilmos,* a Magyar Köztársaság külügyminiszter-helyettese tartotta. Ezt követően előadások hangzottak el a magyar–izraeli kapcsolatokról, Izrael Állam jelenlegi helyzetéről. A felsorolás igénye nélkül meg kell említenem *Eytan Bencurt,* az izraeli külügyminisztérium korábbi igazgatóját, *Csejtei Istvánt,* a két ország között létrejött diplomáciai kapcsolatokat követő első magyarországi nagykövetet, *Laurence Weinbaumot,* az „Izrael külkapcsolatai kiadvány" főszerkesztőjét, *Vámos Tibort,* az MTA tagját, *Jungbert Bélát,* a ramallahi képviseleti hivatal vezetőjét, *Pataki Zsoltot,* az EU Kül- és Biztonságpolitikai Főosztályának vezetőjét, *N. Rózsa Erzsébetet,* Magyar Külügyi Intézet tudományos főmunkatársát.

Az eseményen a Mazsihiszt az elnök, *Feldmájer Péter* és a külügyi vezető, e tudósítás írója képviselte, valamint megjelent *Lednitzky András,* Izrael tiszteletbeli konzulja is.

Aliza Bin-Noun nagykövet fogadása zárta a programot.

Lazarovits Ernő

Krausz Istvánt, a Mazsihisz alelnökét a bíróság lopásért elítélte

A Baranya Megyei Bíróság szóvivőjétől megtudtuk: a bűncselekmény augusztus 6-án, az egyik pécsi benzinkútnál történt. Egy vásárló a pulton felejtette pénztárcáját, s azt valaki elemelte. A károsult feljelentését követően a rendőrség végignézte a töltőállomás kameráinak felvételeit, s azokból kiderült, hogy a pénztárcát – amelyben 1676 euró volt – *Krausz István* vitte el. A bíróság gyorsított eljárással augusztus 19-én hozott ítéletet az ügyben: Krauszt egy évre próbára bocsátották.

Megkerestük Krausz Istvánt, aki nem cáfolta a hírt, de nem kívánt nyilatkozni az ügyről. Krausz évek óta a pécsi zsidó hitközség elnöke, s egyben a Mazsihisz alelnöke. A pécsi hitközség vezetése – informálisan – már értesült az esetről, ám mint az elöljáróság egyik tagjától megtudtuk, Krausz eddig nem tájékoztatta őket az ítéletről. Az elöljáróságot megdöbbentette a hír, és azt várják, hogy Krausz István nyújtsa be lemondását.

A Mazsihisz alelnöki posztjáról viszont már távozott Krausz István. *Feldmájer Péter,* a szövetség elnöke szerint Krausz a múlt héten levélben mondott le.

Új alelnököt a Mazsihisz 2009. december 20-i évi rendes közgyűlésén választ.

(Forrás: www.mazsihisz.hu)

Lapzártakor kaptuk a hírt: Krausz István a pécsi hitközség elnökségéből és a Mazsök kuratóriumából is távozott.

Szlichot – ismét BKV nélkül

Tavalyi számunkban megírtuk, hogy a BZSH vezetőinek közbenjárására a szlichoti gyászistentiszteletre, azaz egyetlen napra újra járt a villamos a Kozma utcai zsidótemetőig. Idén erre a napra sem sikerült, mivel – mint olvasóink a sajtóból értesültek róla – szegény BKV olyan anyagi gondokkal küzd, hogy ez az egyetlen megálló, erre az egyetlen napra csődöt jelentett volna számára (lásd százmilliós végkielégítések!).

A rákoskeresztúri sírkertben megtartott szertartáson a világi vezetést *Feldmájer Péter* és *Streit Sándor,* a Mazsihisz, illetve a BZSH elnöke képviselte, valamint ott volt *Aliza Bin-Noun* nagykövet is. Sorfalat idén is a Scheiber iskola növendékei álltak, így ők és a közönség hallgathatták meg a Goldmark Kórus és *Fekete László* főkántor gyászénekét. Ezután *Radnóti Zoltán* rabbi mondott beszédet, melyet közös kádis követett. Az ismeretlen munkaszolgálatos emlékművénél ért véget a zsinagógai esztendőt búcsúztató gyászistentisztelet.

Utóirat. *A krónikás jól emlékszik, hogy amióta iskolások állnak sorfalat égő gyertyákkal, majd minden alkalommal elájul egy tanuló. Elgondolkoztató, hogy a tűző napon közel egy órán át álldogáló gyermekek egészsége nem fontosabb-e a protokollnál.*

(kápé)

SCHWEITZER JÓZSEF NYUG. ORSZ. FŐRABBI

A Dohány zsinagóga rabbijai a tudomány és a közélet szolgálatában

A Dohány utcai zsinagóga nem egy pesti kerület, még csak nem is az egykori Pesti, ma Budapesti Zsidó Hitközség főtemploma. Sokan úgy érezzük, hogy az egyetemes magyar zsidóság Szentélye, amelynek fennállása 150. évfordulóját ünnepeljük.

Rabbijaink szószéki megnyilatkozásai nem egyszer az egyetemes magyar zsidóság számára messze hangzó tanítások és útmutatások voltak. A mostani ünnepi alkalomból némi áttekintést próbálunk adni az ebben a zsinagógában működő rabbik oktatói, tudományos és közéleti tevékenységéről. Nem teljesség és nem bibliográfiai rendszerességet a célunk, hanem, mint fentebb írtuk, egy rövid áttekintés az Új Élet kedves olvasói számára.

A levert szabadságharc után, feltehetőleg az abszolutizmus politikai nyomására, a magyarul egy szót sem tudó, de egyébként kiváló szónokot és tudóst, *Alois Meisel* stettini rabbit hívták meg az elhunyt *Schwab Lőb* utódaként a pesti rabbiszékre.

Meisel héber nyelvű folyóiratot szerkeszt, számos dolgozatot közöl, s tapasztalva hívei között a magyarosodás elterjedését, ő maga is megtanul magyarul. Vallásos irányzata a tradicionalizmus és a modernizmus közti megegyezés építésének a szolgálata.

Utána a Baján született, magyarul kiválóan tudó rabbit, *Kohn Sámuelt* tisztelik meg a pesti rabbisággal. Személyében a magyar zsidóság történeti irodalmában máig kiváló művet alkotó rabbit, a zsinagóga szószékének egyik magyarítóját tiszteljük.

A hívek azonban, nyilván hűen a hagyományokhoz, nem nélkülözték a német nyelvű hitszónoklatot sem. Erre a tisztségre *Kayserling Mayer* rabbit hívták meg. Az új pesti rabbi egyébként ismert történettudós volt, főként a spanyolországi zsidók történetében jártas.

A múlt század elején az egyre gyarapodó hitközség egyszerre két rabbit is választ a Dohány utcai zsinagóga részére: *Hevesi Simont* és *Fischer Gyulát.*

Hevesi Simon magyarra fordít, bibliai könyveket és imakönyveket. *Majmuni* útmutatójának tudományos összefoglalóját adja magyar nyelven. Héberül halachikus tanulmányt tesz közzé arról a kérdésről, hogy temetőinkben a sírköveken elhelyezhető-e az ott nyugvó elhunyt fényképe. Számos prédikációt is közöl, ünnepi cikkeket ír a felekezeti lapok számára. Egyik életre hívója az Országos Magyar Izraelita Közművelődési Egyesületnek. Legalapvetőbb működési területei közé tartozik a rabbiképző intézet, amelynek katedráján a vallásbölcselet és szónoklattan professzora.

Rabbitársa, Fischer Gyula, ugyancsak professzora az Országos Rabbiképző Intézetnek, ahol egy időben többek között Szentírást is tanít, valamint exegetikus irodalmat és midrást ad elő. Az ókori görög-zsidó irodalom több művét fordítja le magyar nyelvre, héberül ír a Hacofében, magyarul az Imit könyveiben és felekezeti lapokban. A világi sajtót is gazdagítja cikkeivel, mint például a Pester Lloydot és más, német és magyar nyelvű sajtóorgánumokat.

Grosszman Zsigmond a Pesti Hitközség egyes jelentős történeti fázisairól adja közre tanulmányait, halachikus kérdésekben pedig a házasságkötés, a házasságbontás, a halica és egyéb, a gyakorlati lelkészkedés területére eső tanulmányokat közöl. A gyakorlati lelkészkedés professzora a rabbiképzőben, egy időben az Országos Rabbiegyesület elnöke, és hosszú éveken át a Pesti Rabbinátus irodaigazgatója.

Hevesi Ferenc atyja nyomdokain halad. Fő érdeklődési köre a hitszónoklattan és a zsidó filozófia. E két tárgy oktatását édesatyjától, annak kívánságára, át is veszi a rabbiképzőben. E szerény sorok írója mindmáig hálás tanítványának vallja magát. Legfőbb műve a három kötetre tervezett Zsidó filozófiatörténet. Fájdalom, ebből csupán az első kötet látott napvilágot, a Szentírással, a Talmuddal és a görög irodalommal foglalkozó rész. A másik kettő sajnos nem jelent meg, részben az 1944-ben bekövetkezett tragédia, részben Hevesinek a felszabadulás után Budapestről történt távozása miatt.

Annak előtte szokásos volt, hogy a Pesti Rabbiképzőben frissen felavatott rabbik rövidebb ideig segédrabbiként működtek a zsinagógában. Közéjük tartozott *dr. Weiszburg Gyula,* aki a hitközség későbbi főtitkára, nívós zsidó hitéleti és közéleti hetilap főszerkesztője volt, valamint *Richtmann Mózes,* aki mint Dohány utcai segédrabbi kezdte meg pályáját, később a Tanítóképző Intézet tanára, majd a rabbiképző professzora lett. Fiatalabb éveiben felette alapvető magyar-zsidó történettudományi kutatásokat végzett, utóbb a zsidó közélet egyre súlyosbodó problémái kötötték le érdeklődését.

Maga *Katona József,* a zsinagóga későbbi főrabbija is segédrabbiként kezdte működését, ugyanekkor részt vett a Pesti Hitközség adminisztrációjában is, főként kulturális és szociális munkaterületen. Irodalmi munkássága során tanulmányokat közöl a Dohány utcai zsinagógáról, a zsidó orvosokról, valamint nagyszabású szociográfiai bemutatását adja a pesti zsidóságnak.

Hálatelten és büszkén elmondhatjuk, hogy a Dohány utcai zsinagóga rabbijai szószéken és katedrán, önálló művekben, tanulmányokban, előkelő sajtópublikációkban egyaránt szolgálták és tanították a magyar zsidóságot.

Hála és áldás övezi emléküket.

Továbbképzés a Jad Vasemben

Negyedik alkalommal szervezett a Mazsihisz Oktatási Osztálya továbbképzést a Jad Vasem Intézetnél Jeruzsálemben, mert szükségesnek látta, hogy a direkt vagy indirekt oktatással foglalkozók pedagógiai kulturáltságát javítsa, fejlessze.

Nagy örömünkre szolgált, hogy a Magyarországon működő történelmi egyházak iskolaigazgatói és oktatási vezetői is jelentkeztek, mert fontosnak vélik a holokauszt-megemlékezések hitelesebb megszervezését, illetve a holokauszt oktatásának jelentőségét.

A továbbképzésre nyáron került sor, *Chava Baruch* magyar és román osztályvezető irányításával és számos érdekfeszítő beszámolójával. A jelenlévők olyan kiváló előadókat hallgathattak meg, mint – többek között – *dr. Rafi Vágó,* a Tel-Avivi Egyetem professzora és *Shulamit Imber,* a Jad Vasem Intézet oktatási igazgatója.

A holokauszt tanításának speciális módszereit mutatták be a zeneművészeti, irodalmi, múzeumpedagógiai foglalkozások. Alkalom nyílt izraeli túlélőkkel találkozni, beszélgetni, adatokat gyűjteni tőlük. A nagyszerű szervezésnek köszönhetően kirándulásokon vehetett részt a csoport a Holt-tenger környékén és Észak-Izraelben, mikor is a történelmileg jelentős Kumrán és Cfát mellett gyönyörködhettünk a tengerekben, a galili tájban és a dinamikusan fejlődő ország új értékeiben.

A csoport tagjait magyarországi munkájuk szervezésének megkönnyítése érdekében a Jad Vasem módszertani segédanyagokkal (könyvek, kazetták, CD-k, plakátok, térképek) látta el.

Az eredményes továbbképzés szervezéséért köszönet jár az intézet munkatársainak, előadóinak, de köszönet illeti a résztvevőket is, akik a tanévzárás bokros teendői mellett energiát és időt nem sajnálva tevékenykedtek Izraelben, ahol munkájukat figyelemmel kísérte a nagykövet és *Lányi Eszter* kulturális attasé.

Kintlétünk alatt Magyarország miniszterelnöke felkereste a Jad Vasem Intézetet, így részt tudtunk venni azon a megemlékezésen, ahol *Bajnai Gordon* koszorút helyezett el mártírhalált halt hittestvéreink – közöttük számos egykori magyar állampolgár – emlékére.

A kormányfői látogatást koncert és fogadás zárta, melyre 25 tagú csoportunk is meghívást kapott.

Sommer László, oktatási osztályvezető

Van fogalmad?

CHESZED – (héber) kegy, irgalom. Alapvető zsidó tulajdonság (lásd Gmilut Chaszádim – Jótéteményeket gyakorlása).

CHESZED SEL EMET – (héber) az igazi jótétemény. A temetést hívja így a zsidó hagyomány, mert a szívességért, amit a halottal tesznek – hogy megadják neki a végtisztességet –, nem várható semmi ellenszolgáltatás. A Chevra kádisák (l. o.) rendszerint nevükben hordják ezt a kifejezést. Alapja bibliai: Jákob ősapánk kérte fiát, Józsefet, tegyen neki egy „igazi szívességet”, és ne temesse őt el Egyiptomban (1Mózes 47,29).

CHEVRA KÁDISÁ – (arameus-héber) szó szerint „szent egylet”, amely temetkezéssel és a temetők fenntartásával foglalkozik. A legrégibb voluntáris zsidó egyesületek egyike. Másik elnevezése az „ igazi önzetlen jótétemények” egyesülete, mivel a halottaktól kétségtelenül nem lehet köszönetet várni. Izraelben az aktív CH. K.-knak köszönhető, hogy a lakosság 99 százaléka halachikus zsidó temetést kap. Világszerte a Ch. K. működése rendszerint az azt felügyelő rabbin múlik. Egy vallásos Ch. K. nem engedi meg, hogy temetőjében nem zsidót hantoljanak el, vagy halottégetés után – amit a háláchá szigorúan ellenez – az urnát temetőjében helyezzék el. A jobb módú Ch. K.-k más téren is kitűnnek: cödákát (l. o.) adnak a nélkülözőknek, és támogatják az elhunytak rászoruló rokonait. A Ch. K. tagjai „miszászekolnak” a halottal (l. o.).

CHILUL HÁSÉM – (héber) Isten nevének meggyalázása (megszentségtelenítése) egy zsidó ember helytelen viselkedése által – az egyik legnagyobb vétek egyike. Ellentéte a Kiddus Hasém (l. o.), mindannyiunk kötelessége.

CHINUCH – (héber) zsidó nevelés. A legfontosabb fogalmak egyike, a zsidó felfogásban, köztudatban ezen áll vagy bukik a zsidóság léte – a zsidó nevelésen. Zsidó emberek minden korban életüket és vagyonukat áldozták, hogy gyerekeiket zsidó nevelésben részesítsék. Ugyancsak ezen a néven ismeretes a barcelonai Áháron Hálévi alapvető könyve, amelyben a 613 parancsolatot taglalja, értelmezi és magyarázza.

CHOL HÁMOÉD – (héber) félünnep vagy szó szerint az ünnep hétköznapja. Kétszer egy évben találkozunk vele: Pészachkor és Szukkotkor, mikor is az első és utolsó napi (fő)ünnep közötti napok félünnepnek számítanak. Viselkedési normáiban a Ch. H. alapvetően az ünnep jellemzőihez igazodik: Pészachkor ugyanúgy tilos a Cháméc (l. o.) és Szukkotkor ugyanúgy kötelező az ünnepi sátorban enni, mint az ünnepen, csak éppen nincs totális munkaszünet és bizonyos munkákat, amelyek nem tűrnek halasztást, vagy amelyek az étkezést vannak hivatva biztosítani – szabad elvégezni. CH. H. napjaiban csupán az askenáz rítusban imádkozó zsidók légolnak tfillint (l. o.).

Naftali Kraus

ZSOLTÁROK KÖNYVE

A 86 és a 87. zsoltár

Itt következő két zsoltárunk egyes részeit és fordulatait megtaláljuk könyvünk más fejezeteiben. Ez különösen az első zsoltárra jellemző, hiszen az a legjelentősebb zsoltárköltő, Dávid nevét viseli. Ez inkább imaszerű költemény, míg a másik Cion nagyságát hirdeti, amelyet Isten választott a maga számára.

A 86. zsoltár több részlete beépült az őszi nagyünnepi (elsősorban a jom kippuri) liturgiába, sőt, a 8. versét a tóratekercseknek a frigyszekrényből való kivételekor minden alkalommal közösen el szokták énekelni. Ha címét és a bevezető részt nem vesszük figyelembe, a zsoltár két szakaszra bontható:

1. Isten tetteinek méltatása: 3–9. vers.
2. Fohász az Örökkévalóhoz: 10–19. vers.

S most lássuk az új fordítást!

Dávid imája. Figyelj rám, Örökkévaló, hallgass meg, mert szegény és nyomorult vagyok. Őrizd meg lelkemet, hiszen jámbor vagyok, segítsd meg szolgádat, Istenem, aki Benned bízik. Könyörülj rajtam, Uram, mert Hozzád kiáltok egész nap. Vidítsd fel szolgád lelkét, mert Hozzád emelem lelkemet, Uram. Bizony, Uram, jóságos és megbocsátó vagy, nagy a szereteted a Hozzád fordulókhoz. Imádságomra figyelj, Örökkévaló, könyörgésem szavát hallgasd meg! Nyomorúságom idején kiáltok Hozzád, mert Te meghallgatsz engem. Nincs Hozzád hasonló a hatalmasok között, Uram, műveidhez semmi sem fogható. Minden nép, amelyet megalkottál, eljön, hogy leboruljon Előtted, Örökkévaló, tisztelve nevedet. Hiszen hatalmas vagy, csodákat művelsz, Te vagy az egyedüli Isten. Örökkévaló, mutasd meg utadat, hogy igazságodban járjak, tanítsd meg szívemet egységedre, hogy félje nevedet. Hálát adok, Örökkévaló Istenem, egész szívemmel, nevedet örökké tisztelem. Hiszen nagy szeretettel vagy irántam, kimentettél a mély sírgödörből. Istenem, gonoszok támadtak rám, zsarnokok hada tört ellenem, akik nem vesznek figyelembe Téged. Ám Te, Uram, könyörületes és irgalmas Isten vagy, hosszan tűrő, sok szeretettel és igazsággal. Fordulj hozzám és kegyelmezz meg, erődet add szolgádnak, segítsd meg szolgálód fiát! Jelként tégy velem jót, hogy lássák a gyűlölködők és megszégyenüljenek, mert Örökkévaló, Te segítettél és vigasztaltál meg engem.

A költő egy számunkra lefordíthatatlan szójátékkal kezdi sorait: „hallgass meg, mert szegény és nyomorult vagyok” (héberül *anéni, ki ani veevjon ani),* mindezt természetesen nem a nincstelenségre érti, hanem a megalázottságra, amiért Istentől komoly segítségre szorul.

A 11. versben a szerző kéri Istent: „tanítsd meg szívemet egységedre, hogy félje nevedet”, vagyis az egyistenhit töltse be lelkét, hogy egyértelműen, békével szolgálhassa a Mindenhatót. S ha így lesz, hálával fordul majd Felé, örökké tisztelve nevét. A 15. versbe foglalt isteni kifejezések („könyörületes és irgalmas Isten vagy, hosszan tűrő, sok szeretettel és igazsággal”) egyértelműen utalnak a Mózes által közvetített isteni tulajdonságokra (Mózes II. könyve, 34. fejezet 6. verstől). Végül a költő jelet vár Istentől: „jelként tégy velem jót, hogy lássák”, hogy nyilvánvalóvá váljék az Ő segítsége, amitől ellenségei majd megszégyenülnek.

A 87. zsoltár elég nehezen értelmezhető, noha tartalma egyértelmű. A dal Jeruzsálem és a Szentély tiszteletére íródott: Cion hegyét maga Isten választotta, mert minden más helynél jobban szereti. Jeruzsálem polgárai szellemi-vallási értelemben nemcsak az ott születettek, hanem a szétszóratásban élő zsidók, sőt, minden nép gyermekei is lehetnek, akik elismerik a világ egyetlen igaz Istenét, az Örökkévalót. Ez a gondolat mindvégig jellemezte a zsidó vallás eszmerendszerét, gondoljunk csak Salamon szentélyavató beszédére (Királyok I. könyve, 8. fejezet 41. vers).

Kórah fiainak zsoltáréneke, a szent hegyek tiszteletére. Jobban kedveli az Örökkévaló Cion kapuit Jákob minden hajlékánál. Dicséretek hangzanak rólad, Isten városa, szela. Említhetem Ráhábot és Bábelt, akik elismernek Engem, itt van Filisztea és Türosz, Kussal együtt: mind ott született. Cionról ezt mondják: (mintha) minden ember ott született (volna), mert Ő, a Legfelsőbb alapította azt. Az Örökkévaló számba veszi, amikor összeírja a népeket: mind ott született, szela. S énekelnek, mint a körtáncosok: minden erőforrásom benned van.

Zsoltárunk első versének második felének értelmezéséről erősen megoszlanak a bibliamagyarázók véleményei. A héber *jeszudató* feltehetőleg „alapja” jelentéssel bír, s a legtöbben úgy vélik, arra kell gondolnunk, hogy a dal alapját a Jeruzsálemet körülölelő, Isten által választott szent hegyek (mindenekelőtt Cion) alkotják, vagyis tiszteletükre íródott. (Mi is így ültettük át.) Mások viszont úgy tartják, hogy ezt a mondatrészt már a következő verssel kellene összevonni, tehát „a szent hegyek alapjait Isten jobban kedveli”. Ám ezt a lehetőséget sem a zsoltár dallamjegyei, sem folytatása nem igazolja.

Ezután a költő kifejti alapgondolatát, a szavakat Isten szájába adva: aki elismer Engem (az Örökkévalót), olyan, mintha Jeruzsálem szülöttje volna: „mind (szó szerint ’ez’) ott született”. Ráháb Egyiptom költői megnevezése (vesd össze például Jesája könyve, 30. fejezet 7. vers), Bábel Babilónia bibliai neve, Filisztea a filiszteus városállamok közös meghatározása, míg Türosz az egyik legjelentősebb fóniciai városállam, Kus pedig Etiópiát jelenti. Egyesek azt gondolják, a költő azért ezeket a helyeket említi, mert ott annak idején jelentős zsidó kolónia élt, vagy mert sokan közeledtek a zsidó vallás felé. Vannak azonban, akik úgy vélik, a zsoltár a messiási korról szól, amikor majd minden nép elismeri az Örökkévalót, s ezáltal Jeruzsálem szellemi polgáraivá válhatnak.

Isten „számba veszi, amikor összeírja a népeket”, hangoztatja költőnk a zsoltár 6. versében. Ez arra a közismert zsidó néphitre épül, hogy az Örökkévaló az égi nagy könyvben számon tartja az embereket és tetteiket. Így veszi sorra Isten azokat a népeket és híveket, akik elismerik Őt, s ezáltal (egyhamar, vagy az idők végén?) Jeruzsálem szülötteivé emelkednek. Végül mind együtt fognak énekelni az Örökkévaló tiszteletére, „mint a körtáncosok”. Ezt a legtöbb kommentátor a Jeruzsálembe igyekvő zarándokcsoportokra érti, amelyek majd különféle népekből, illetve a száműzetésben élő zsidókból fognak összeállni. (A zarándokcsoportok a Szentély fennállása idején útközben valóban gyakorta jártak énekszóval kísért körtáncot.) Elvégre – zárja szavait a szerző – a hívők számára Jeruzsálem, a szent hely minden ihlet és erő forrása marad.

Raj Tamás

150

(folytatás az 1. oldalról)

állampolgárnak tennie kell azért, hogy visszaszorítsák a társadalomban a gyűlöletet. Olyan országban szeretnék élni, ahol nem kell rendőrnek állnia egyetlen zsinagóga előtt sem, és ahol a megbélyegzésnél, a kirekesztésnél, a széthúzásnál, a gyűlöletnél erősebb a megértés, a befogadás és az összetartozás – zárta beszédét Bajnai Gordon.

Szili Katalin, az Országgyűlés elnöke külföldi útja miatt levélben köszöntötte az ünnepség résztvevőit. Üzenetét Suchman Tamás országgyűlési képviselő olvasta fel. – A zsinagóga 150 éve ad reményt a budapesti, a magyarországi és az egyetemes zsidóságnak. A zsinagóga a főváros ékköve, és az elmúlt másfél

Bajnai Gordon miniszterelnök

évszázad történelmi rajza is. A történelem viharai többször akarták lerombolni, ám a zsinagóga először hitből épül, utána téglából, üvegből – fogalmazott az elnök asszony. – Magyarországon egykor sok száz imaházból sugárzott a fény. A

Frölich Róbert főrabbi

holokauszt idején Budapesten a Duna-partig vezetett a halál útja. A Dohány utcai zsinagóga kertje abban az időben sírkertté változott, és örök mementóvá vált.

Az ünnep és az évforduló a Tóra népének élni vágyását hirdeti. Érezzék jól magukat, mert a Magyar Köztársaság megakadályozza a történelem megismétlődését! – zárta levelét Szili Katalin.

Újraavatás a hagyomány jegyében

Az üdvözlőbeszédek után *Kálmán Kálmán,* a Dohány utcai körzet elnöke lépett a frigyszekrény elé. A „Má tauvu auholecho Jákauv…” (Mily szépek a sátraid, Jákob...) kezdetű fohász első sorát idézte. E szavak az új hazájuk felé vándorló zsidó népet átok helyett megáldó Bileám szavai. Ezzel az imával ajkán lép a vallásos zsidó a zsinagógába, ezt énekelték másfél évszázada e templom felavatásának ünnepségén is. A hitközségi elnök a múltat idézve utalt a jelenre. – Már az Egyiptomból való kivonulás után így szólt a parancsolat: „Készítsetek nekem szentélyt, hogy köztük lakozzam.” Ez a bibliai szöveg olvasható a Dohány utcai zsinagóga főbejárata fölött. A tanházak és imaházak után 1859/5619-ben *Ludwig Förster* tervei nyomán bécsi könyedséggel megalkotott, különleges formavilágú épület született. Ez a hely ma is a kultúra találkozóhelye. Számunkra kedvesek a padok, ahol egykor szüleink ültek. A Tízparancsolat szavai – akár héberül, akár *Arany János* nyelvén hangoznak el – visszahangoznak a falakon kívül is – zárta beszédét Kálmán Kálmán, majd *Dancz Gábor* és *Kárpáti Péter* alelnökökkel és *Cseresnye Béla,* valamint *Fuerverger Pál* elöljárókkal ünnepélyesen elhelyezte a 150. évfordulót megörökítő réztáblát a tóraszekrény alapkövén.

A különleges mozzanat után Székhelyi József a *Pester Lloyd* 1859. szeptember 7-ei tudósítását olvasta fel: *[…] „Ekkor felgördüle a reliefszerű aranyhímzéssel ékesített zöld bársonyfüggöny, megnyílának a Frigyláda aranyozott ajtai, és Cseh Ede úr őméltósága, császári és királyi helytartósági alelnök, a jelenlevő tábornok urak, valamint az izraelita hitközség funkcionárius urai bemenének a szent tér bensejébe, ahol a zárkőletétel története. A szokásos kalapácsütéseket Meisel főrabbi úr felszentelő imája és a kulcsok átadása követte. Ekkor felzúga az orgona ünnepélyes hangja isten házának hosszan elnyúló hajóiban, majd az első ünnepélyes akkordokat követően áhítatos melódiák csendülének föl egy fiúkar és férfikar ajakán. Ám a felszentelés legfelemelőbb pillanata a Szentírás bevitele vala a Frigyládába. A főhajó mélyéből fölcsendüle Friedmann főkántor úr szívhez szóló, áhítattal áthatott éneke.” […]*

A korabeli újságcikk felolvasását követően felcsendült a Dohány utcai zsinagóga egykori kiváló orgonistájának és egyházi zeneszerzőjének, *Lisznyay-Szabó Gábornak* az „Unöszáne taukef …” imához írt prelúdiuma, *Lisznyay-Szabó Mária* előadásában. Ezután Fekete László főkántor a Má tauvut kezdte énekelni, amelynek dallamára a hitközség vezetői: *Fröhlich Róbert főrabbi, Kálmán Kálmán, Dancz Gábor, Kárpáti Pál, Kunos Péter, Hajdú Péter, Nádel Tamás, Zallel János, Fekete Imre, Timár Károly, Ács Tamás, Lancz Tibor, Gordon Gábor* és *Kerényi András* a főbejárat felől bevonulva, egy-egy tóratekercset helyeztek el a frigyszekrényben.

A tóraszekrény bezárását és a *Feszl Frigyes* tervezte szószék felnyitását követően Frölich Róbert, a Dohány utcai zsinagóga főrabbija tartott ünnepi beszédet. – 1859-ben ugyanezen a napon avatták fel az épületet, és az újraavatás egyben jövőbe tekintés is – mondta. – A remény kifejezése, hogy újabb 150 év múlva itt áll majd valaki, és megint azt mondja majd, nagy dolog, hogy Közép-Európában 300 éve zsinagógaként üzemel egy zsinagóga. – A főrabbi úgy vélte, hogy a templom megépítése a magyarországi zsidóság emancipációja felé vezető út első lépése volt. Ludwig Förster kőbe faragott álma a magyarországi zsidóság jelképe lett. A holokauszt idején is a zsinagóga fénye vigasztalt, a holokauszt során meggyilkolt áldozatoknak pedig temetőt különítettek el a zsinagóga udvarán. Frölich Róbert e szavakkal zárta beszédét: – Zsidóként élni, embernek megmaradni: ez e templom hagyománya és üzenete.

Az avatóbeszédet követően – az ünnepi műsor zárórészében – a templom kórusa *Somló Andor* vezényletével a 150. zsoltárt énekelte, amelyet a közönség állva hallgatott végig. Este 8 óra előtt ezzel a mozzanattal ért véget a Dohány utcai zsinagóga újraavatási ünnepsége.

Rojkó Annamária

Megtelt a zsinagóga *(Villányi András fotói)*

Múzeum a föld alatt

Avatásának 150. évfordulójára elkészült és a nagyközönség számára is megnyílt a Dohány utcai zsinagóga pincegalériája. A holokauszt időszakában e föld alatti helyiségek a templom és a közösség értékes tárgyainak elrejtésére szolgáltak.

A kiállítás tablók, korabeli fényképfelvételek és néhány különleges tárgy bemutatásával tárja a látogatók elé a pesti zsidóság és a Dohány utcai zsinagóga történetét. A krónika a 19. század közepe táján, a Király utcai Judenhofból indul, ahol húszezer zsidóra alig több mint ezer imahely jutott. Szükség volt tehát egy megfelelő méretű templomra, de mindenekelőtt egy kiváló tervezőmérnökre. Ludwig Förster jó kapcsolatot ápolt a hitközséggel, az ő munkáját dicséri a bécsi és a miskolci zsinagóga, valamint a soproni evangélikus templom.

1854. szeptember 5-én megtörtént az alapkőletétel, és öt évvel később sor került az avatóünnepségre. A látogatók megtekinthetik a ceremónia tárgyi emlékeit: az ezüst vakolókanalat, a kalapácsot, valamint a Feszl Frigyes tervezte frigyszekrény díszkulcsát. A templomépítés költségeit az előre eladott székek árából fedezték. Az 1464 férfi és 1480 női ülőhelyet húsz évre vagy akár örökre is meg lehetett váltani. A székek komoly befektetésnek számítottak: adták-vették az üléseket, amelyek zálogjegyeken és hagyatéki perekben is szerepelnek. A tulajdonosok nevét réztáblák jelezték, ezekből néhány tucatot a kiállítás is bemutat.

A tárlattal – a több ezer közül – két szék sorsát követhetjük nyomon. Az egyik eredetileg Bischitz Dávidné Fischer Johannáé, a Pesti Izraelita Nőegylet alapítójáé volt. Őt követte a sorban Stern Samu felesége, Engel Polda. A másik ülést Feiwel Lipót vásárolta meg neje, Hirsch Rozália számára. Feiwel a korszak tipikus figurájaként 1822-ben egy morvaországi városkában született, de 13 évesen már Nikolsburgban lakatosinasként dolgozott. A bécsi és pozsonyi vándorévek után Pesten telepedett le. 1842-ben a zsidó kézművesek támogatására és a magyar nyelv terjesztésére akkor alakult MIKÉFE első támogatott iparosa volt. 1879-ben vasbútorgyárat nyitott. A londoni világkiállításon bronzéremmel, a millenniumi kiállításon nagy medalionnal jutalmazták munkáit. Jómódú iparosként lett alapító adományozója a Pesti Chevra Kadisa szegényházának és a fiúárvaháznak. Jótékonykodásáért a Rumbach utcai zsinagógában tiszteletbeli ülőhelyet kapott.

A kiállítás további része a szertartási tárgyakat mutatja be, és a Chevra feladataiba, a liturgikus zene szerepébe és a rítus szabályaiba avatja be a látogatókat. Grafikákkal és fotókkal illusztrált önálló tablóról ismerhetjük meg a Dohány utcai zsinagóga főrabbijait.

A kiállítást – amely a tervek szerint egy éven keresztül látogatható – Gergely József, Erzsébetváros alpolgármestere nyitotta meg, majd Toronyi Zsuzsa, a Magyar Zsidó Levéltár munkatársa, a tárlat rendezője kalauzolta végig az első vendégeket.

CSOMÓS RÓBERT

SZÉP ÁLMOKAT, TESTVÉREIM!

Mostanában a rádió híreit hallva, a televíziót látva és az újságokat olvasva, nosztalgiával gondolok vissza régvolt gyerekkoromra, amikor még olyan könnyű volt elűzni a rémeket. Nagyanyám sajókazai cselédlánya, a szőke Hajagos Mari meséit, történeteit mindig hét- vagy pláne hetvenhét fejű sárkányok, vasorrú bábák, gonosz varázslók, seprűn lovagló boszorkányok, emberevők, vérfarkasok, ördögök, visszajáró lelkek, szellemek népesítették be. Ha a hosszúra nyúlt téli estéken leült az ágyam szélére, a vaskályha ajtaját kitárva egy-egy kukoricacsutkát, fadarabot vetett a tűzre, a táncoló lángok ijesztő árnyakat vetettek a falra.

Aztán a Mari maga is elment lefeküdni, magamra maradtam, a rémalakok körülállták az ágyamat, de én nem ijedtem ám meg! Csak a nagyszoba felé eső oldalán kellett a lábammal a tollas dunyhát megemelni, huss, a lesben álló Pufi kutya már ugrott is be mellém az ágyba, elvackolta magát a lábamnál, elzavarta a rémeket, hűen őrködött egész virradatig, mikor is ki kellett osonnia a konyhába, mert nagyanyó rettenetesen mérges lett volna, ha a kutyát az ágyban találja.

– Csupa hólyag, bolhacsípés ez a gyerek – panaszolta.

– Ráér vakaródzni, fontos, hogy egészséges, mint a makk. Se kanyaró, se szamárköhögés, de még csak egy nátha sem, pedig egész télen nap mint nap kinn lófrál az udvaron. A bolhacsípés egészséges a gyereknek – mondta rá a szentenciát nagyapám.

Szolgálatáért Pufi, titkon az asztal alatt, az illatos tejeskávéból, foszlós kakaós kalácsból kapott jutalomfalatokat, de még a tízórai nagykaréj sóspaprikás libazsíros kenyérből is kijárt neki a részesedés, mikor a zajos, hóembert építő gyerekbandát ugrálta, csaholta körül az udvaron.

Sokan a mai emberek közül lenézéssel, az innováció hiányával vádolnák a múlt századi Lőwy-udvart. Pedig a hosszú, földszintes ház végében már ott állt a nyomókút, abból annyi vödör vizet vehetett, vihetett bárki, amennyit csak el bírt cipelni. Több lakásba, mint például nálunk is a nagyszobába, már villany volt bevezetve, csak a konyhába, kamrába kellett a petróleumlámpa.

Bizony, hogy csodálatos világ volt a Lőwy-udvar. Meleg fészek embernek, állatnak egyaránt. Az udvar közepén folyó, nyitott csatorna esőben patakká duzzadt, hattyúfehér libák, kacsák úszkáltak benne. Az ószeres Leib Samu bácsinak szamara is volt, Dávidnak hívták, és ha valaki segített Samu bácsinak a rakodásban, fel is ülhetett a hátára. Bibliai ősközösség volt a Lőwy-udvar, ezt a nevek is bizonyították. A rettegett gúnárnak, aki annyi gyereket megkergetett, megcsípett, megvagdosott, Góliát volt a neve, a pulykakakasnak Zebulon, csak a tyúkcsapatot tíz éve uraló, hatalmas vörös taréjkoronát viselő kakas volt János vitéz. A Lőwy-udvarban ember és állat között a szeretet uralkodott. Csodálatos szeretet. Ha valamelyik lakásba vágott baromfit hoztak haza a saktertől, az ajtó előtt macskadalárda várta a nekik kijáró, még meleg belet, de a szoptató anyamacska alól ki lehetett venni megnézni a tarka kiscicát. Bárki fia-borja bármelyik lakásba nyitott be, szíves fogadtatásra talált. Zárt ajtó nem létezett. Persze azért jó volt óvakodni, hová nyit be az ember, mert Schwimmer néninél kezet kellett mosni, mielőtt asztalhoz ültették vagy süteményt nyomtak a kezébe. Braun néni meg még körmöt is vágott, sűrűfésűvel, szappannal hadonászott, nála viszont öklömnyi krumplicukordarabokat lehetett kapni. Hát, mondjuk az ököl, az én öklöm akkoriban nem volt túl nagy. Három-négy éves lehettem, mikor lebontották a Lőwy-udvart, és nagyapámék átköltöztek a Búza tér kies irányaira.

Be kell vallanom, a Búza tér sem volt éppen az úgynevezett „jobb családok” lakhelye. Szerény kézművesek, kisiparosok, házaló ügynökök lakták a környéket, a tehetősebbek, ügyvédek, fogorvosok, parvenü nagykereskedők már inkább a Széchenyi utcát választották. Nagyóvodás, sőt már első osztályos iskolai tanuló voltam, mikor rájöttem, halaszhatatlanul szükségem van valamilyen gyors járműre, mert az aktuális szerelmem, Reich postamester lánya, a Marika túlságosan messze, a Szent Anna-templom közelében lakott. Szerencsére anyám legkisebb öccse, az akkor húsz év körüli Laci nagybátyám hasonló cipőben járt, mert az ő titkos menyasszonya is az Avas alján, az Erzsébet tér sarkán volt eladónő egy kézimunkaboltban. Közöttük üzenetet hozni-vinni addig is az én feladatom volt, rittyentett hát részemre egy csapágykerekű rollert, amivel a társadalmi hierarchia legmagasabb fokára emelt, már legalábbis ami a magamfajta suhancokat illeti. A roller autódudával is fel volt szerelve, így a járdán száguldozva csak nagyritkán ütöttem el egy-egy bottal sántikáló öregurat, döntöttem föl néhány szatyrot cipelő anyókát. A duda az akkor még nem létező rádiótelefont is helyettesíteni tudta. Marikáék háza előtt csak töfékeltem egyet-kettőt, és a lány már perdült is ki a kapun. Modern járművemmel röhögve lehagytam a kitérőkben várakozó egyvágányú villamost, amelynek randevúim alkalmával addig a hátsó ütközőjét más hasonszőrűekkel megosztva voltam kénytelen igénybe venni. Magasra emelt orral úgy húztam el a karikát hajtó gyalogos iskolatársaim mellett, mint – hogy aktuális példát hozzak fel – manapság egy 520-as BMW gazdája a lenézett trabantos mellett. A Marikát magam elé állítva, a lejtős Szemere utcán minden lány, fiú csodálatára padlógázzal robogtam végig, miközben a lány szénakölni, pláne Caola szappan illatú haját arcomba fújta a szél. Mindig a híres-neves Boda cukrászdánál fékeztem le, leparkolva járművemet, büszkén kivágtam a nikkel tízfillérest a pultra, amiért a fehér fityulás, mosolygós cukrászlány három gombóc nemzetiszín fagyit mért ki. A piros a málna, a gyanúsan fehér a vanília, a méregzöld pedig a mentol volt. A fagyit – egy nyalás te, egy nyalás én – közösen fogyasztottuk.

Akarják tudni, hogy milyen volt a málna a Marika piros nyelve után? Hosszú életemben is ritkán kaptam ilyen édes, önzetlen csókot a lányoktól.

Mint azt a mai pszichológusok mondanák, az alapokat, a jellemformálást a Lőwy-udvar, a Búza tér, a gyerekkor adta. Így aztán manapság nehezen viselem el, hogy elért a nemezis. Vagyoni helyzetem leromlott, férfias sármom elkopott, tízéves tragacsomba, amelyben hátul a kutyám foglal helyet, a hölgyeknek nem akaródzik beülni.

– Köszönöm, de innen már csak egy ugrás hazáig, különben is szeretek villamoson, autóbuszon utazni – mondják fintorogva. Aztán látom, hogy kissé távolabb retiküljükben kotorászva számlálják a pénzüket, majd némi töprengés után rádiótelefonon taxit rendelnek.

Pedig keresek valakit, aki az ágyam szélére ülve jó tündérekről, parázsevő háromlábú táltos lovakról, három kívánságot teljesítő, beszélő aranyhalakról, utazásokhoz szükséges hétmérföldes csizmáról, hűséges ólomkatonákról mesélne elalvás előtt.

Ortodox óvodaavatás a Wesselényiben

Gondosan és szeretettel előkészített, nagyon várt óvodát avattak az ünnepek előtt a Wesselényi utcai ortodox alapítványi iskola épületében. Nagy összefogás, Mazsökpályázati támogatás, az ortodox hitközség erőfeszítése, a közép-magyarországi hitközségek társulásának hozzájárulása s egy tehetséges csapat munkája kellett az ünnepélyes esemény létrejöttéhez.

Megnyitó. Herczog László, Balázs Gábor, Zoltai Gusztáv, Feldmájer Péter, Weiszberger Mojse

Ez a munka lényegében több volt, mint egy felújítás. Talán az építkezés szó is megfelelő. Szomorú, hogy egy ideig az intézmény bezárása vált szükségessé objektív okokból. Szomorú, mert a Dob utcában a legnehezebb időkben a legendás Piroska néni (Fischerné) vezetésével nemzedékek hosszú sora tanult, játszott, érezte jól magát, és azóta is hálás szívvel gondol az ott töltött évekre. Nagyon akarta éppen ezért a hitközség szellemi és világi vezetése a hagyomány folytatását. Igény is mutatkozott rá. Az említett csapatot mint koordinátor *Panyi Miklósné Ábrahám Zita* és munkatársa, *Jakal Zoltánné* vezette.

Ábrahám Zita már sikeresen részt vett egy bölcsőde szervezésében, alapításában, s ezúttal is elgondolásai szerint alakították ki az épület óvodai részét. Az udvart zöld műfűvel borították, hogy a gyermekek futkározás közben meg ne üssék magukat, csúszdát állítottak fel és más ötletes játékok várják a kicsinyeket. A folyosón öltözőszekrények sorakoznak hófehér törölközőkkel.

Az ünnepséget a játszószobában rendezték. Az apróságok zsivaja nem zavarta, inkább illusztrálta az eseményt. Eszünkbe jutottak néhai *Fixler Herman* egykori elnök szavai: ameddig gyermekzsivaj hallatszik intézményeink falai között, addig ne féltsék az ortodoxiát, mert van jövő.

Balázs Gábor volt igazgató üdvözlő szavai után *Herczog László* elnök ugyanezt a gondolatot hangsúlyozta. Idézzük: „Ez a 15-16 gyermek a biztosíték, hogy az ortodoxia él, élni fog, ne temessék. Remélhetőleg itt folytathatják majd a tanulmányokat ezek a nebulók egészen az érettségiig, színvonalas vallási és világi ismeretekhez jutva.” Ezután köszönetet mondott mindazoknak, akik hittek a megvalósításban és segédkezet nyújtottak ahhoz, hogy ilyen vonzó körülmények közé kerülhessenek a jövő zálogai.

Weiszberger Mojse főrabbi szerint a legfontosabb intézmény megnyitására kerül most sor. Mert ha nincs ifjúság, akkor felnőttek sem lehetnek. Ezen kicsik ha felnőnek, az ortodoxiát olyan szintre emelhetik, amilyen az sok-sok évvel ezelőtt volt. Az akkori közösség a világ elismerését bírta. Nem véletlen, hogy erre az ünnepségre ros hasónó előtt került sor, az új esztendő hajnalán, amikor így fohászkodunk: „Atyánk, Királyunk, legyen ez az óra az irgalom ideje és jóakaratod perce. Könyörülj csecsemőinken és kisdedeinken!” Legyen részük az Örökkévaló áldásában; ha mi, felnőttek, nem is viselkedtünk mindig úgy, ahogy törvényeink szerint kellett volna, ezek a kisfiúk és kislányok ha felnőnek, büszkeségeinkké válhatnak. Adja az Örökkévaló, hogy egészséggel nőjenek fel, és esztendők múltán családot alapítva olyan zsidó életet teremtsenek, mint apáink meg nagyapáink tették. Őrizzék meg őseink hagyományát.

A főrabbi beszéde után *Dov Lévi,* az iskola vallási igazgatója szólt a jelenlévőkhöz, immár háromgyermekes boldog apaként. Beszédében utalt rá, hogy a hetiszakaszban olvastunk őseinkről, akik a gyümölcsök zsengéit vitték a Szentélybe. Ma sajnos nincs Szentély, de a zsengéket, a gyümölcseinket, tehát a gyerekeket óvodában nevelhetjük. A bikurim szó arra figyelmeztet minket, hogy az ember ne legyen hálátlan, hanem mondjunk köszönetet az Örökkévalónak, hogy gyermeket adott nekünk. Mondjunk köszönetet mindazoknak, akik áldozatos munkával tervezték, megvalósították ezt a szép intézményt. Néven nevezte a már említett koordinátort és munkatársait, s köszönetet mondott mindenkinek, aki az építkezésben, az óvoda kialakításában, annak támogatásában részt vett. De köszönet jár az ortodox hitközségnek, amely fenntartja ezt az iskolát, ahol most újra az óvodától az érettségiig lehet tanulni. Ezen óvodát ros hasónói ajándéknak tekintheti nemcsak az ortodoxia, hanem az egész magyarországi zsidóság.

Öt mezuze került az ajtófélfára. Ezekből kettőt *Feldmájer Péter* Mazsihisz-elnök és *Zoltai Gusztáv* üv. igazgató tett fel. Izrael ajtainak őrei. Vigyázzanak a gyermekekre, az óvónőkre, a gondozókra, az egész iskolára.

Az ünnepségről azzal az érzéssel távozhattunk, hogy az új esztendő jól kezdődhet, gazdagabbak lettünk.

D. G.

Chátuna

Szép számban gyűltek össze a vendégek a Nagyfuvaros utcai zsinagógában, ahol *Streit Péter* és *Szórádi Judit* tartotta esküvőjét. A szertartás – melyet a mincha előzött meg – sok ismerős, barát, érdeklődő előtt, *Zucker Immánuel* kántor felcsendülő hangjára, *Darvas István* rabbi vezetésével kezdődött. *Streit Sándor,* a chátán édesapja és *Szórádi András,* a jövendőbeli apósa, a két örömapa vezették be a chupához Pétert, majd Juditot kísérte be a két örömanya. A szokásoknak megfelelően hétszer körbejárták a vőlegényt. A gyűrű felhúzása után Darvas István rabbi felolvasta az ifjú párnak a ketuba tartalmát, ismertette annak következményeit, majd az irat átadása után megáldotta az ifjú párt. Útra bocsátó beszédében a rabbi megemlítette Péter és Judit családjának példás életvitelét, a zsidóságukhoz való elkötelezettségüket, és példaként ajánlotta őket a fiataloknak. A szokásos hét áldást a következők mondták sorrendben: *Zoltai Gusztáv,* a Mazsihisz és a BZSH ügyvezető igazgatója, *Schőner Alfréd* főrabbi, az ORZSE rektora, *Herczog László,* a MAOIH elnöke, *Deutsch László* főrabbi, *Goldberger Herman,* a templom előimádkozója, *Farnadi Micha* szófér, valamint Zucker Immánuel kántor. A szokásos pohártörés után, a szertartás végeztével az ifjú pár különvonult, majd később előjöttek, és fogadták a gratulációkat. A díszteremben ezt követően kidus volt, ahol a vendégek jó hangulatban töltötték az időt.

Lapunk nevében sok boldogságot kívánunk a fiatal házasoknak, gratulálunk nekik! Mázál tov!

Szukkot a zsinagógában *(Pilichowski festménye)*

Olvasóink véleménye

Erkölcsi piedesztálon?

Az idők változnak, s változunk mi is velük, tartja a régi mondás.

Nem oly régen még a Mazsihisz közgyűléseinek állandó színes programja volt, amikor felszólalt az egyik hittestvérünk, és miként a gramofon, mindig elmondta, hogy tisztakezűséget, átláthatóságot, szigorú ellenőrzést követel. Az etikát, a Tóra parancsait kérte szigorúan számon a mindenkori hitközségi vezetésen, bár ebbe néha ő is beletartozott.

Miután kikopott a vezetők közül, úgy megsértődött, hogy meg sem állt, és megpróbál vezető szerepet szerezni több szervezetben, nem sok sikerrel...

Ezen magas erkölcsi piedesztálon álló testvérünk neve egyre többet tűnik fel a fővárosi botrányokkal összefüggésben, hírbe hozzák a szomszédjával, az indokolatlanul nagy tanácsadói fizetésekkel, a végkielégítésekkel. Ahol dolgozott, ott már megvalósult régi kívánsága, az átláthatóság...

Úgy hírlik, most önálló intézményként adakozásra szólítja fel a híveket különböző zsidó célokra, persze nem tudni, miért van erre szüksége, hiszen ha akarná, biztosan jutna a végkielégítéséből elég sok a nélkülözőknek, már ha igazak a hírek a több tízmillió forintról, ami a közpénzekből a kezébe jutott.

Így múlik el a világ dicsősége.

Vezér Sándor, Budapest

Programajánlat

OKTÓBER

Spinoza Ház
(1074 Budapest, Dob utca 15.)

5. (hétfő) 19 óra: Popper Péter estje: Kultúrák találkozása. Az ufókérdés.

7. (szerda) 19 óra: Ephraim Kishon írásai alapján: A színház kész kabaré.

8. (csütörtök) 19 óra: Breiner Tamás mentalista estje.

17. (szombat) 19 óra: Ephraim Kishon írásai alapján: A színház kész kabaré.

22. (csütörtök) 19 óra: Popper Péter estje: Egymásra nézve. Ember és állat.

26. (hétfő) 19 óra: Orosz-zsidó dallamvilág.

27. (kedd) 18 óra: Sorskönyv – Lélek-Kontroll Klub beszélgetés.

28. (szerda) 19 óra: Magyar bokácsia.

29. (csütörtök) 19 óra: Márai Sándor: A négy évszak.

31. (szombat) 19 óra: Harmonika Tabányi módon.

Örüljünk, aminek csak lehet!

A kedves olvasó ismer. Sydneyben lakom, Ausztrália legnagyobb városában, és rendületlenül magyar zsidónak érzem magamat.

Így történt, hogy amikor egy barátunk családja megérkezett látogatóba Budapestről a kenguruk földjére, azonnal felajánlottam asszonykámmal, hogy szívesen elvisszük őket egy egész napos kirándulásra. Hiszen mindig jó érzés hallani, mi történik, még akkor is, ha esetleg a hírek nem olyan jók, mint szeretnénk.

Az autó vágtatott, ők ámuldoztak a táj szépségén, az erdőkön, mezőkön és napos tengerpartokon.

Nem fogok itt neveket használni. Kedves útitársaim fogják otthon olvasni véleményemet, hiszen a nagymama előfizetője az Új Életnek. Az itteni magyarok a Kultúra nevű újságból tájékozódhatnak.

Szóval ilyen esetekben, ha asszonykámmal akarunk egymásnak valami titkot mondani, nem mondhatjuk magyarul, hiszen ők jobban ismerik ezt a nyelvet. Angolul is tudnak, tehát marad őseink nyelve, a héber.

Hát már hogy tudna valaki héberül Magyarországon, ha az illető nem rabbi?

Ez egyszer azonban pórul jártunk.

A legkisebb utas (10) bejelentette, hogy ő tud héberül, és gyorsan lefordította titkainkat magyarra.

Bilti efsári, mondom én, és ő ezt is azonnal lefordítja, hogy bizony lehetetlen, vagy képtelenség.

Hát ti Magyarországon tanultok héberül? – kérdezem.

Most a kislány (15) válaszolt: – Mindketten zsidó iskolába járunk. Én tagja vagyok a cionista ifjúsági mozgalomnak, és már ellátogattam Izraelbe is.

Meg is pusziltam volna a drágát, de inkább igyekeztem odafigyelni a vezetésre.

A mama (36) is megszólalt: – Nekünk otthon, Magyarországon fontos, hogy gyermekeink zsidóként nőjenek fel.

Nekem pedig már régen nem volt ilyen szép napom, ezért szeretnék a kedves olvasóknak is ugyanilyet szerezni.

Kávod (dicsőség) egy olyan családot fuvarozni, akik büszkék rá, hogy magyar zsidók. Ezt értük el 60 éves államunkkal abban az országban, ahol szégyen volt zsidónak születni. De most már egy új nemzedék nő fel, akikre büszkék lehetünk.

Ám Jiszráel cháj. Él a zsidó nép.

Arje Singer

Jótékonyság

Néhány hete Hidvégi György, a Magyar–Izraeli Baráti Társaság főtitkára a zuglói zsinagóga vendége volt. Kardos Péter főrabbi mutatta be, és utalt Máté nevű fiára, aki kiváló vegyész, feltaláló, több szabadalom és a Birochem Kft. tulajdonosa. Ő fejlesztette ki és gyártja a közismert és hatásos Avemart, amely a rákos betegek számára igen hasznos, és az orvosok is ajánlják.

Eszembe jutott jó ismerősöm, egy nyugdíjas vak masszőr, akit a Széchenyi fürdőben ismertem meg, és nemrég szomorúan mondta, megállapították, hogy rákos, és el is kezdték kemoterápiás kezelését. Megkerestem Hidvégi György barátomat, és a segítségét kértem. Átadtam a beteg leletét, zárójelentését és az Onkológiai Intézet egyik nyugdíjas professzorának támogató véleményét, amely az Avemar hasznosságára utalt. Néhány nap múlva Hidvégi Györgytől kaptam egy hónapra elégséges Avemar készítményt, amiért nem kellett fizetnem. Amikor átadtam ismerősömnek, az öröm és a köszönet leírhatatlan volt.

Beszélgettem Hidvégi Györgygyel, aki megmutatta a Magyar Hírlap 2004. október 4-i számát, amely riportot közöl az Avemarról és feltalálójáról. Külön fejezet foglalkozott azzal, hogyan juthat el ingyen a szegényekhez az Avemar.

Köszönet és hála a Hidvégi családnak, hogy felkarolták és támogatják a rákos betegek, ezen belül a szegények ingyenes ellátását és gyógyulását.

Lebovits Imre

Kiegészítés

Tisztelt Szerkesztőség! A lap szeptember 1-jei számának címoldalán Schweitzer József ny. orsz. főrabbi érdekes megemlékezését közölték a Dohány utcai zsinagógáról. Mint még élő kortárs és tanú, néhány adalékkal szolgálnék.

A nyilas hatalomátvételt követően az ismert vízilabdázó, Homonnay Márton nyilaskeresztes kopjavezető (lásd „szakaszvezető") egy kopjaalja legényével megszállta a zsinagógát és „átmeneti fogolytáborrá" alakították át. Ezután a házakból összeszedett és a Tattersallban összegyűjtött zsidó nők és férfiak ezreit hozták be a zsinagógába. Közel hatezer embert zsúfoltak össze olyan szűk helyen, hogy sokan meghaltak, és ezeket sem lehetett a tömegből kihozni. Két napig étlen-szomjan tartották az embereket fogva, a foglyok közt ott volt az öreg Hevesi Simon főrabbi, aki a szabadulása után 1944-ben elhunyt. Az ideiglenes fogolytábort a Zsidó Tanács és Wallenberg erélyes fellépésére harmadnapra feloszlatták. De néhány nap után újból telezsúfolták zsidókkal a zsinagógát, és a nyilas Batizfalvy rendőrkapitány jelenlétében a nyilas legények szisztematikusan mindenkit kifosztottak. Az embereket innen először a téglagyárba vitték, majd deportálták.

Hevesi Simon szentbeszédeit a harmincas években középiskolás diákként rendszeresen hallgattam. Kiváló orgánuma, megragadó fellépése a főváros keresztény köreiben is tiszteletet keltett. Zsidók és nem zsidók egyaránt a kor egyik kiváló francia filmszínészével, Victor Francin-nel hasonlították össze.

Hevesi Ferenc a felszabadulás után karriert csinált. Ő lett az újjászervezett magyar honvédség tábornoki rangú lelkésze, továbbá a Bné Brith egyik vezetője. Ebben a minőségében indult az Egyesült Államokba kapcsolatokat és pénzt szerezni.

1947. július 1-jén egy bizalmas levélben a következőket írta: „Klár Zoltán aljassága felháborított. Ő, akit itt a legnagyobb erőfeszítéssel igyekeztem tisztára mosni, és akinek pozíciójáért ma is harcolok a BB-nél, most engem rágalmaz, mégpedig oly módon, hogy tényleg lehetetlenné tegye visszatérésem."

Úgy tudom, Hevesi Ferenc Kanadában telepedett le.

Tisztelettel: Domonkos István

Kezdődhet a sejtépítés Magyarországon?

A CIA szerint szerte a világon ún. muzulmán alvó sejtek várakoznak alkalmi bevetésekre amerikai és izraeli célpontok ellen. Köztük találhatóak az Al-Kaida terroristaszervezet emberei is. De hogy kerülnek ezek be egy adott országba?

Mint a hazai média beszámolt róla, a kormány a guantánamói fogolytáborból egy palesztin állampolgárt hoz Magyarországra, azzal a megjegyzéssel, hogy csak olyat választanak, „aki ellen nem folyik sem amerikai, sem nemzetközi bírósági eljárás vagy vizsgálat" (Népszabadság). Az olvasó joggal kérdezheti, ha ennyire ártatlan az illető, akkor miért van a guantánamói fogolytáborban? A program szerint a kormány befogadja őt, integrálja stb.

Szeretnénk hinni, hogy a szélsőjobboldali média ujjongása a hír fölött („most megkapják hazai zsidaink, amit érdemelnek") alaptalannak bizonyul, s mi, itthoni zsidók, nem leszünk életveszélynek kitéve a jövőben sem. Marad a verés, a leköpés és a szidalmazás. (Amint hazájukban a sajtó részletesen beszámolt róla, szeptember 5-én egy amerikai zsidó családot bántalmaztak a budapesti Károly körúton, sörrel leöntötték, leköpték őket, és közölték, hogy legközelebb a csontjaikat is összetörik.)

(kápé)

ZSIDÓSÁG RÉGI TOLLAL

Lapozgatás egykori zsidó újságokban

Egy kicsit kisarkítva a dolgokat elmondhatjuk, hogy dr. Singer Leót harc közben ismertük meg. Gigászi küzdelmét vívta az antiszemitizmus százfejű szörnyetegével. A küzdelem a Hagyomány című lap 1920-as évfolyamának hasábjain egy cikksorozat keretében több mint fél éven át tartott. A cikksorozatnak Megbocsátó megértés volt a címe. Közben dühöngött a fehérterror Magyarországon. A lap címlapján ott díszelegtek a szörny éles karmának nyomai, a cenzúra vigyázó kezének irkafirkái. A harc kegyetlen és kíméletlen volt. Embereket ragadtak ki otthonaikból, senki sem tudhatta, mit hoz a holnap, legkevésbé az a „zsidó pap", aki ki mert állni, aki vállalni merte a leírt, kinyomtatott szó jelentőségét, értelmének esetleges meghamisító félremagyarázását.

Bar Kochbáról feljegyezték, hogy csak azokat fogadta seregébe, akik erejük, önfegyelmük, elszántságuk bizonyítására képesek voltak önkezükkel levágni egyik ujjukat, s a vitéz szabadságharcos csak a szinhedrion tagjainak rosszallására tekintett el a „felvételi vizsga" eme kegyetlen módjától, igaz, hogy attól kezdve annak, aki Bar Kochba katonája akart lenni, egy fiatal fát kellett kirántania a földből lovaglás közben...

Dr. Singer Leó a szellem fegyverével osztotta kardsuhintásait: Mi a Tórát, tehát az igazságot hirdetjük... – írta. – Cáfolatául annak a hazug rágalomnak, hogy (...) mi hoztuk a bolsevizmust... – Mi a templomban is zsidók vagyunk: zsidó a testünk, zsidó a lelkünk. – Egyszer az állam, másszor az egyház, sokszor a nép, de mindig a zsarnokság támadt ellenünk. – Ha van szólásszabadság, legyen szabad az öntudatra ébredt zsidók szava is, mely lecsap a hazugságra. – Hollandia és Franciaország, melyek a zsidóságot egyenjogúsították, megszűntek volna keresztény államok lenni? – Minő az a szellem, minő az a tanítás, melyre veszedelmet jelent a zsidó tan, a zsidó erkölcs? (...) milyen kultúra az, mely térdet nem hajt és nem borul le a fenséges nép hatalmas szelleme és rendíthetetlen tiszta erkölcse előtt? – Idézhetnénk sokáig.

Cádik volt. Nálunk nem ismeretes a szentté avatás, a boldoggá avatás, nagyjaink az emberek szívében válnak szentté, cádikká, lamedvovvá. Egy másik korban bizonyosan ott állott volna Rabbi Akiba mellett, Rabbi Chananja ben Terradion oldalán, harcolt volna Juda Makabbi seregében, vagy a Cáhálban ma, de akkor, az antiszemitizmus fullasztó burkában kizárólag a szellem, a műveltség, a kifejezőkészség, a szónoklat, az erkölcs magasföldjén győzedelmeskedhetett.

1919-ben, a fehérterror idején Várpalotáról tizennyolc zsidót és hat keresztényt hurcoltak Siófokra, ahol bizonyosan akasztófa várt rájuk. Dr. Singer Leó síkraszállt a város lakói által is ártatlannak tartott emberekért. Az akkori zavaros, bizonytalan viszonyok között saját életét kockáztatva útra kelt, hogy az Antant-hatalmak képviselőinél kieszközölje kiszabadításukat. Unokájának, Szepes Erikának a MIOK 1976-os évkönyvében megjelent Singer Leó emlékezete című tanulmánya szerint szekéren indult útnak, de csak Székesfehérvárig jutott el, onnan gyalog folytatta az utat Budapestig. A részletekről keveset tudunk. Negyvenkét éves volt akkor. Idegen katonák tapodták az országutakat, a fehérterror különítményei szabadon garázdálkodtak. A huszonnégy letartóztatottból huszonhármat sikerült kiszabadítania...

Tudásom, lelkem s ősök Istene,
Adj még erőt, adj szárnyaló hitet,
Hozzád emelni édes nemzetem...

így ír az Asmodáj drámában, s ha közvetve is, szól a zsidósághoz és a magyarsághoz egyaránt. „Egyik legkedveltebb témája az Asmodáj-legenda volt. A feldolgozásból készült »drámai költemény« nagy feltűnést keltett, és sok vitát kavart. A Múlt és Jövő 1912-es évfolyamában jelent meg először, könyv alakban Budapesten 1921-ben, majd egymás után a második, majd Erdélyben a harmadik kiadása 1922-ben" – írta Szepes Erika nagyapjáról szóló nevezetes tanulmányában.

De ki volt ez az ember, akinek a nevét még az ellenségei is bizonyos tisztelettel említették? 1877. november 6-án született Várpalotán. „Apám a várpalotai gaon..." – írta később apjáról, Ábrahámról, a nagy tudású rabbiról, akinek apja, Pinchász, azaz Péter, 1873-ban önként adta át a rabbiszéket, s ment egy kis faluba, Szepesváraljára rabbinak, hogy elkerülje az apa és fia közötti méltatlan rivalizálást. Ő volt a híres 48-as honvédverbuváló, „aki Palota piacterén, és a környező községekben toborzott katonákat a szabadságharcnak". Petőfi barátja volt, a veszprémi levéltárban őrzött levelek tanúskodnak erről. Amikor a húszas évek végén Leó egy március 15-i ünnepségen szónoki beszédet tartott, ugyanott, ahol valamikor nagyapja verbuvált, és a héber grammatikával bizonyította Kossuth igazságát, vagyis hogy a kiválasztottak csillaga a nevében ragyog, mert Kossuth, azaz kosét héberül azt jelenti, hogy igazság, Várpalota piacterén kitört az éljenzés és a taps.

Emlékeznek-e a mai várpalotaiak erre a rabbidinasztiára, ismerik-e a magyarországi zsidóság történelmének eme káprázatos szeletkéjét, mely úgy simul a magyar történelem nagy egészébe, „mint a gyermek anyja kebelébe"? Vagy az utókor az agyonhallgatás temetőjébe száműzi ezt is, mint annyi sok mást az egykor itt élt zsidóság históriájából? Tudnak-e a nagyapáról, aki zsidó ifjakat toborzott a honvédségbe 1848-ban, és a korabeli feljegyzések szerint jöttek is szép számmal, aztán meg az apáról, aki ezeket írta: „...Várpalota szülötte vagyok, itt működött boldogult édesatyám, a nagy rabbi Pinchász Singer, itt állott testvéreim bölcsője, itt születtek az én gyerekeim, és végül itt éltem le életem java részét...", s aki tudományos igénnyel megszerkesztette a Palota város történetéből című monográfiát, melyet fia, Leó rendezett sajtó alá 1921-ben, híven követve Jeremiás prófétának a babiloni fogságba induló zsidókhoz intézett intelmeit:

„Fáradozzatok annak a városnak békességén, ahová fogságba vitettelek benneteket, és imádkozzatok érte az Úrhoz, mert annak a békességétől függ a ti békességetek is!" (Jeremiás, 29,7)

„Az Asmodáj tudományos és kritikai visszhangon kívül nagy népszerűséget is biztosított szerzőjének – írta Szepes Erika. – Egyszer távirat érkezett a várpalotai postahivatalba a következő címzéssel: Lucifer, Várpalota. A postamester a célzást elértve azonnal kézbesítette a küldeményt." (Ti. a rabbihivatalba...)

Szintén unokájától tudjuk a következőket. Egyszer ellátogatott Waldapfel Jánoshoz, akinek fia, az akkor még gyermek Imre, később Trencsényi-Waldapfel Imre néven nagy hírű professzor lett, s 1969-ben így emlékezett vissza az egykori találkozásra:

„Apám vendéget várt. Behívott magához. – Jól nézd meg magadnak azt az embert, aki most jön hozzánk, – mondta – mert az egy igazi ember. Egyébként világhírű tudós. – Egész este a sarokból figyeltem őket. Szerettem volna bekapcsolódni a beszélgetésükbe, de éreztem, hogy amit tudok, semmi hozzá képest..."

Leónak négy lánytestvére volt, akik közül három rabbifeleség lett. Etel Glück Rezső varasdi, Sára Sück Bernát temesvári, Ilona pedig dr. Fischer Benjámin palánkai, majd trencséni, később pesti rabbival kötött házasságot. Leó a Pázmány Péter Tudományegyetem latin–magyar szakán diplomázott. Bölcsészdoktori disszertációjának már a címe is teológiai és filozófiai érdeklődést takart: „Maimon Salamon élete és működése". Tanulmányában leírta azt a jelentős mondatot, mely később egész életének vezérlő elve lett:

„Annak a küzdelemnek, mely bensejében tudásvágya és a beléje oltott vallásnézetei között végbemegy, megnyilatkozása a hittételek felvilágosult magyarázata."

Csak apja 1914-ben bekövetkezett halálakor veszi át a rabbiállást Várpalotán, addig csak készül hivatására, melyet aztán három évtizeden keresztül gyakorolt, 1944-ben bekövetkezett elhurcolásáig. 1906-ban Izrael panasza és feladata címmel „a szörnyű oroszországi zsidóüldözések alkalmából" templomi beszédet tartott a balassagyarmati zsinagógában. Nagyszerűen megszerkesztett „dróséjában" már megmutatkoznak oroszlánkörmei. Felsejlenek a későbbi karizmatikus erejű szónok országos hírű templomi beszédei.

(Dr. Singer Leó életével és munkásságával foglalkozó írásunk második részét következő számunkban közöljük.)

Magén István

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

A BZSH bérbe adja – irodának is – a következő ingatlanjait:
1. Budapest, VI. ker., Délibáb u. 6. (75 m^2, jó állapotú, kétszobás, földszinti, házközponti fűtéssel) 100 ezer Ft/hó + rezsi;
2. Budapest, VIII. ker., Baross u. 117. (47 m^2, közepes állapotú, kétszobás, távfűtéses, VII. emeleti) 60 ezer Ft/hó + rezsi;
3. Budapest, XI. ker., Tas vezér u. 20. (120 m^2, jó állapotú, háromszobás, cirkófűtéses, I. emeleti) 130 ezer Ft/hó + rezsi;
4. Budapest, XIV. ker., Ond vezér útja 29. (49 m^2, 1+1/2 szobás, panel, V. emeleti) 60 ezer Ft/hó + rezsi;
5. Budapest, XI. ker., Bocskay út 1. (62 m^2, IV. emeleti, közepes állapotú) 75 ezer Ft/hó + rezsi.

Érd.: 413-5500/125 m. vagy 413-5549.

Hittanoktatás a Hegedűsben (XIII. ker., Hegedűs Gy. u. 3.) minden szombat délután. 06-20-311-9402.

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbitestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülmetélését vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbitestulet@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

Kereskedő és **becsüs** ügynökség hagyatékot, gyűjteményt ad-vesz. Tel.: 06-30-928-7792.

Könyvnyomtatás, füzetkészítés, színes nyomtatás, plakátnyomtatás. Messinger: 315-0264.

KASTÉLYOK BERENDEZÉSÉHEZ vásárolok nagyméretű és kisebb festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT,** 12 személyes evőeszközkészletet, cukordobozokat, gyertyatartókat, tálcákat stb. Kovács Margit és Gorka kerámiáit, herendi, meisseni, Zsolnay porcelánokat, régi álló-, fali- és asztali díszórákat, antik, barokk bútorokat, tabernákulumot, szekretert, reneszánsz dolgozószobát, bronz-, fa- és márványszobrokat veszek. (Hibásakat is.) Teljes hagyatékért első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSZPÉNZBEN.** Díjtalan kiszállás, értékbecslés, vidékre is. **ÜZLET: I. KER., BATTHYÁNY U. 10.** (Mária térnél). E-mail: kastelyberendezese@t-online.hu. Tel.: 201-6188, 06-20/323-4104.

Manikűr, pedikűr. Hívásra házhoz megyek. 06-20-551-4580.

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Vizes falak utólagos szigetelése garanciával, műszeres falnedvességmérés, hőkamerás épületdiagnosztika, hőtérképkészítés. Szántó Szigetelő Vállalkozás. Web: www.falszigeteles.hu, e-mail: falszigeteles@invitel.hu, tel.: 251-8684. Mobil: 06-30-950-1306.

Tóratekercsek, tfilinek és mezüzék számítógépes ellenőrzése és javítása. Farnadi-Jerusálmi Márk. E-mail: sofer@sofer.hu, weboldal: www.sofer.hu. Telefon: 06-70-932-8275

Ne hagyja elenyészni képeit! Diáit, negatívjait, családi albumát, fotóit, régi videofelvételeit nézze a saját televízióján, számítógépén, 1 DVD-lemezen az összes emlék, dokumentum megőrizhető, ajándékozható. Bánki Miklós, 06-30-992-5149, www.bmfilm.hu

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

Középkorú nő idősgondozást vállalna külföldön, magyarul beszélő családnál. 06-20-981-3449.

V. ker., Falk Miksa utcában 25 m^2-es helyiség üzletnek vagy irodának bérbe adó. 20-322-1442.

Rákóczi út elején csendes, egyszobás, összkomfortos lakás igényes turistáknak vagy hosszú távra kiadó. Tel./fax: 351-1615.

Órajavítás, antik órák teljes restaurálása, esetleg oda-vissza szállítással. Órák, elemek, csatok, óraszíjak (erős csuklóra is) nagy választékban. Tel.: 06-70-505-5620, napközben. VII., Garay u.–Murányi u. sarok, a Garay térnél. Jung Péter. Web: www.jungoras.hu

Antik csillárok javítása, vétele, eladása. 321-2972. Bp., Hevesi S. tér 3.

Pöttyös bögréjétől a hagyatékáig felvásárolom, szemetét elszállíttatom, lakását utána összetakarítom. Harsányi Ildikó, 06-30-209-3463.

43 éves, független hölgy szakácsnői állást vállalna külföldön élő magyar családnál. Kiváló referenciák, jakabfik@enternet.hu, 00-36-70-549-2055.

Kiadó lakások. I. ker., Attila úton 81 m^2-es, kétszobás lakás hosszú távra kiadó. VII. ker., Síp utcában 24 m^2-es üzlethelyiség hosszú távra kiadó. XIII. ker., Hollán Ernő utcában 41 m^2-es, másfél szobás lakás hosszú távra kiadó. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5568 telefonon.

Gyermekfelügyeletet, idősgondozást vállalok a délutáni órákban. 06-30-224-3718.

Idősek, gyermekek felügyeletében, kísérésében, ügyintézésben, nagybevásárlásban segítene diplomás házaspár. 06-30-851-8864.

Freiman Judit keresi Garai néni unokáját, Berger Juditot, aki 56-ban a Visegrádi és Csáky utca környékén lakott. 06-1-321-2952.

Kárpótlási jegyet, földutalványt legmagasabb áron vásárolok. Azonnali készpénzfizetés. 06-20-575-1411, 334-2620.

Precíz, megbízható nő bejárónői munkát vállal, németországi referenciával. 06-70-624-7275.

HÁZASSÁG

18 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8–10-ig, este 20–22-ig. E-mail: gyorgyi11@vivamail.hu

36/160, diplomás, budapesti független nő megismerkedne rendezett körülmények között élő férfivel 47 éves korig. „Neológ" jeligére.

56 éves, 167/69 kg, barna hajú, barna szemű, aktív hölgy középkorú urat keres szabadidő közös eltöltéséhez (kirándulás, színház, kártya stb.). „Őszinteség" jeligére.

Zsidó szellemiségű, nem dohányzó társat keres 65 évesig egy 60 körüli, jelenleg Németországban élő, de Pestre települő angoltanárnő, 170 cm magas, sportos, zenét, színházat kedvelő, de nem megalkuvó természetű. Tel.: 00-49-177-971-9157.

Rendezett körülmények között, egyedül élő, 60 éves nagyi vagyok. Ha gondolod, ismerkedjünk! „Új év, új élet" jeligére a kiadóba. (skyp☺Me)

Új év, új zsinagógai naptár

A Mazsihisz a Joods Humanitarian Fonds és a Mazsök támogatásával, *Deutsch Róbert* és *Frölich Róbert* főrabbik vallási felügyeletével idén is kiadta naptárát. Az 5770. zsinagógai év luáchja kinézetében, kezelhetőségében és időtállóságában teljesen megújult az elmúlt évekhez képest, színes és modern a borítója, maga a kiadvány pedig könnyen zsebre tehető és lapozgatható. A világi, kicsiny határidőnaptárt és közérdekű információkat tartalmazó részt *Deák Andrea* készítette, míg a hazai zsinagógáinkat ábrázoló fotók *Schäffer László* művei (néha kicsit szomorúak, komorak, de szépek).

A Mazsihisz zsidó naptárja kommunikációs és adománygyűjtési célokat is szolgál egyben, de a szerkesztők mindezt nem keverik össze a vallási résszel. „Adjon Ön is 1 bizalmi szavazatot!" címmel a belső borítón arra kérik az olvasót, hogy adója egy százalékával segítse a szövetség társadalmi tevékenységét. Röviden ismertetik a magyar zsidóság rendszerváltás utáni történetét, a zsinagógába járási és tanulási kedv (részben csak remélt) megújulását, valamint dióhéjban bemutatják a Mazsihisz oktatási (több mint 700 diák tanul a zsidó iskolákban és egyetemen) és szociális eredményeit (600 ebéd naponta és 2500 élelmiszercsomag évente), rangos kulturális eseményeit (Zsidó Nyári Fesztivál, kiállítások és közösségi rendezvények).

A vallási és világi időszámítás szerinti hitéleti zsebkönyv többek között tartalmazza a hazai és határon túli körzetek, iskolák, temetők, ifjúsági szervezetek, kóser éttermek és üzletek, rituális és egyéb zsidó intézmények, újságok vezetőinek nevét, címét és elérhetőségeit, valamint az újszerű és a közösségen belüli párbeszédet segítő Magyar Zsidó Kongresszus fontosabb adatait. Nagy előnye, hogy bár a Mazsihisz adta ki, helyet és ezzel publicitást biztosítanak benne más zsidó vallási irányzatok elérhetőségeinek is.

Vallási szempontból szokás szerint tartalmazza a gyertyagyújtások időpontjait a regionális eltérésekkel, a tóraolvasási táblázatot és a fontosabb áldásokat. Reméljük, minél többen forgatják forgatni és maguknál hordani ezt a szép és értékes könyvecskét!

Szilágyi

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:
HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomtatás:
VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSSN 0133-1353

Hírek, események röviden

– **A l07/302 kisegítő** légoltalmi munkaszolgálatos század 2009. október 18-án, 11 órakor a Reitter Ferenc u. 24–26. sz. ház falán elhelyezett emléktáblánál megemlékezést (koszorúzást) tart. Szeretettel várjuk az érdeklődőket.

– **Adományok.** Szegő László 30 000 Ft-ot küldött a Szeretetkórház betegeinek.

– **A lichtenwörthi táborcsoport** zarándokutat szervez október 20-án Gönyűbe. Aki szeretne részt venni, jelentkezzen Dárdai Julinál (NÜB) vagy Kovács Miránál. Telefon: 361-5995.

– **A mauthauseni koncentrációs** tábor és melléktáborai túlélőinek találkozója 2009. október 6-án, 14.00 órakor lesz a Hitközség Síp u. 12. szám alatti épületének Dísztermében. Bajtársainkat és hozzátartozóikat szeretettel várjuk.

– **Közlemény.** A 2008-as évben 447 493 Ft érkezett a ZSOIK Alapítvány részére. Az átutalt összeget a zsidó fiatalok oktatásának elősegítésére és a zsidó tradíciók megőrzésére, ápolására fordítottuk. Köszönjük mindazoknak, akik adójuk 1%-ával támogatták a ZSOIK Alapítvány (Szochnut) programjait.

– **Gyertyaláng.** Megjelent a Pécsi Zsidó Hitközség időszakos tájékoztató újságának szeptemberi száma. Képes beszámolókat közöl a zsidó és cigány mártírokra emlékező pécsi rendezvényekről. Tudósít egy értékes könyv – Jánosi Engel Adolf: Életemből – bemutatójáról, melyet a Pro Pannónia Kiadó jelentetett meg. A könyv szerzői és szerkesztői mellett a bemutatón megjelent Jánosi Engel Adolf több, ma is külföldön élő leszármazottja. (M. E.)

– **A Generációk Klubjában** (Hunyadi tér 3.) október 12-én, délután 15 órakor kezdődik az őszi szezon, a további programokról a helyszínen tájékoztatja az érdeklődőket a klubvezető.

Halálozások

Fájdalomtól megtört szívvel tudatjuk, hogy *Gellért (Glück) László* 84 éves korában elhunyt, csendben eltemettük. A gyászoló család. *(x)*

בר מצוה

A Nagyfuvaros utcai zsinagógában Ki távó szombatján *Goldberger Dániel Mártont (Ávráhám Herzke ben Joszef Máyer)* bár micvája alkalmából ünnepelte a közösség. Felejthetetlen élményben volt részük a jelenlévőknek, hiszen Dániel előimádkozta a sáchárit imádságot, lejnolt a tórából, majd hagyományos dallamon recitálta a haftarát, és még az Ánim Zmirot imát is elénekelte.

Darvas István rabbi köszöntötte az ifjút, említést téve a családi házról, ahonnan annyi szeretetet kapott. Biztatta, hogy folytassa továbbra is ilyen szorgalommal a zsidósággal kapcsolatos tanulmányait, hiszen amit ezen a szombaton felmutatott, az napjainkban „egy csoda".

Az imádkozás után a család gazdag kiduson látta vendégül a megjelenteket, majd Dániel beszédében a soros hetiszakaszról adott tanítást, és megköszönte szüleinek a gondoskodást, a szeretet, amivel őt elhalmozzák, nővérének pedig, hogy a legjobb testvér. Köszönetet mondott nagymamájának, aki a világ legjobb sóletjét főzi, Berci nagypapának, aki a leglelkesebb szurkolója, minden futballmeccsén ott van, és Hermann nagypapának, aki a hagyományokra, a vallásra oktatta nagy szeretettel, és megtanította neki a máftir-részt.

Ezután az örömapa szólt Danihoz, köszönetet mondott Darvas István rabbinak, *Zucker Immánuel* kántornak, hogy felkészítette az ifjút, *Streit Sándor* elnöknek a sok segítségért és mindenkinek azért, hogy eljöttek és felejthetetlenné tették ezt a különleges napot. A felszólalások sorát Streit Sándor zárta, aki nagy örömét fejezte ki, átadta a körzet ajándékát, jó egészséget, és sikeres tanulmányokat kívánva Dánielnek.

(fuvarpress)

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Okt. 2.	Szombat reggel Okt. 3.	Péntek este Okt. 9.	Szombat reggel Okt. 10.
Dohány Frankel L. út 49. Hegedűs Gy. u. 3. Vasvári P. u. 5. (lubavicsi) Thököly út 83. Hunyadi tér 3. Bethlen tér 2. Nagyfuvaros u. 4. Rabbiképző-ORZSE (Bérkocsis u. 2.) Kazinczy u. 27. Alma u. 2. Kórház (Amerikai u. 53.) Páva u. 39. Dózsa Gy. út 55. Berzeviczy u. 8. Károli G. tér 5. Visegrádi u. 3. Dessewffy u. 23. Teleki tér 22. (szefárd) Lauder iskola (Budakeszi út 48.) Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.) Vác (Oberlander Endre tér 1.) Kecskemét (Nagykőrösi út 5.) Székesfehérvár (Várkörút 19.) Győr (Kossuth L. u. 5.) Szeged (Gutenberg u. 20.) Debrecen (Pásti u. 4.) Nyíregyháza (Mártírok tere 6.) Miskolc (Kazinczy u. 7.) Pécs (Fürdő u. 1.) Kiskunhalas (Petőfi u. 1.) Szombathely Kaposvár (Berzsenyi u. 14.) Nagykanizsa (Fő u. 6.) Keszthely (Kossuth L. u. 20.) Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	EREV SZUKKOT	SZUKKOT	HOSÁNÁ RÁBÁ	SMINI ÁCERET

NAPTÁR

Október 2. péntek	Tisri 14.	Gyertyagyújtás: 6.03 Erev szukkot
Október 3. szombat	Tisri 15.	Szukkot 1.
Október 4. vasárnap	Tisri 16.	Szukkot 2.
Október 5–8. hétfő–csütörtök	Tisri 17–20.	Chol hámoéd
Október 9. péntek	Tisri 21.	Gyertyagyújtás: 5.50 Hosáná rábá, erev smini áceret
Október 10. szombat	Tisri 22.	Smini áceret. MÁZKIR Este: erev szimchát torá
Október 11. vasárnap	Tisri 23.	Szimchát torá
Október 16. péntek	Tisri 28.	Gyertyagyújtás: 5.36
Október 17. szombat	Tisri 29.	Szombat kimenetele 6.39 Újholdhirdetés
Október 18–19. vasárnap–hétfő	Tisri 30.–Chesván 1.	Újhold

Nem mese ez, gyermek...

„Buchenwald elfeledett asszonyai”

„Buchenwald elfeledett asszonyai” címmel egy több országban, több helyszínen már bemutatott vándorkiállítás nyílt meg a főváros zajától meglehetősen távol eső, meseszép környezetben lévő vörös téglás, külső-belső megjelenésében puritán Békásmegyeri Evangélikus Templomban.

A nagy érdeklődés mellett zajló eseményt megelőzően jártam be a helyszínt: láttam a kiállított fotókat, elolvastam az eredeti dokumentumokat, a túlélők visszaemlékezéseit, s megnéztem a tárlókban elhelyezett korabeli személyes tárgyakat is.

Huszonnégy életrajz, tematikusan csoportosítva, különböző színű „pilléreken”.

Sokak mellett J*acqueline Fleury, Lise London,* a *Brzecka* testvérek, *Maria Kosk, Farida Cholshajewna, Zahava Stessel, Judith Rosenthal, Sarah Udi* és lágertársai egykori és napjainkban készült fotói, néhány soruk az utókornak: „soha senkinek nem meséltem, éjszaka ma is álmodom róla”, „minden elmúlik, az idő szétfolyik, valószínűleg csak az emlék és a gyász örök”, „tizenkét éves lányunokám az auschwitzi lángokról írt verset... magán viseli a bélyeget”, „a mi gyermekeinknek ne kelljen ismételten megélni, ami velünk történt”, „mind a mai napig elevenen él gondolataimban, érzéseimben, világnézetemben és viselkedésemben...”

Látható volt sok egyéb mellett Buchenwald krónikája, az ellenállás képei, ún. ellenőrző szelvények hátoldalára írt ceruzarajzok, az identitás keresése, a Fajtatisztasági Kutatóállomás 1936-os mérőfelvételei, munkacipő, gyermek facipő, vékonyka anyagból készült női lágerruha, fésűdarabkák, mára cipőtisztító eszközként sem megfelelő nagy és durva fogkefe, korbács, drótszigetelőből varrott szegélyű kis táska, drótból horgolt téli harisnya.

Zsidó emberként iszonyatos volt mindezt még látni is…

Donáth László lelkész határokon átnyúló eseménynek nevezte a kiállítást, emlékezésnek és emlékeztetésnek aposztrofálva. *Pröhle Gergely* országos felügyelő, az esemény fővédnöke egyebek mellett hangsúlyozta: súlya van annak, ami egy templomban történik s ami a szószékről elhangzik. Azok az iskolás gyermekek, akik vélhetően megtekintik majd ezt a kiállítást – mondta –, nem emlékezni jönnek majd ide. Rendet kell a fejekben teremteni a másságról, az idegenségről, mindarról, amit jelképez ez a kiállítás, amit megjelenítenek az emberi sorsok, és ezzel megalapozni sok más mellett későbbi felnőtté válásuk viselkedési normáját.

Ricola-Gunnar Lüttgenaunak, a Buchenwald Emlékhely Alapítvány igazgatójának levelét távollétében *Berger Nagy Zsuzsa,* az alapítvány munkatársa olvasta fel, majd a Történeti Múzeum főigazgatója kapott szót, aki hangsúlyozta, hogy ismeretei csak másodlagosak, majd beszámolt egy auschwitzi emlékútjáról. A kiállítás véleménye szerint a múlt kibeszélésének szép állomása.

F. Éva túlélő regényében és előszóban is, kül- és belföldön sok előadást tartva beszélt mindarról, amit át kellett élniük. Szólt a diákok által leggyakrabban feltett kérdésekről, a túlélés „módszereiről”, az óriási érdeklődésről a téma iránt és a személyes találkozások során – mint jelen esetben is – felé áradó empátiáról.

A zenei részben először *Pétery Dóra* orgonaművész, a gyülekezet kántora játszott egy részletet Bach A fúga művészete című műveből, később *Kondor Ádám* Schattenwelt, Schlachtfeld című kompozícióját *Klenyán Csaba* adta elő klarinéton és *Markócs Mária* hegedűn.

Köszönetnyilvánítások, ajándékok átadása, majd kerti állófogadás zárta az eseményt.

Milyen gondolatok motoszkáltak a bő másfél óra alatt a fejemben?

Illesse valóban köszönet az evangélikus egyházat a szándék tisztaságáért, a diákok felvilágosító tevékenysége érdekében való munkálkodásért, azért, hogy templomukban méltó helyet adtak ennek a kiállításnak.

Engedtessék meg: emlékezni és emlékeztetni már nem a túlélőknek vagy leszármazottaiknak kell. Akiknek viszont kéne – ha nem másért, a holokausztagadó vélemények megváltoztatásáért –, el sem mennek majd, s ha mégis, ezt is, mint minden más eredeti dokumentumot, „holokamunak” deklarálják majd.

Talán, talán valóban a gyerekek, a tíz éven felüliek… ők azok, akik a későbbi évek során közvetlen környezetükkel, akár szüleikkel is vitába szállnak majd, hogy ők látták-olvasták-hallották, hogy: „nem mese ez, gyermek”.

gáljuli

Kiállítás a Klauzál téren

Új színfolttal, új könyvesbolttal és rögtön egy kiállítással gazdagodott a Belső-Erzsébetváros a Klauzál téren. A kéthelyiséges üzlet terveiről, vállalt feladatairól a Vince Kiadó egyik első embere, *Gál Katalin* beszélt a mintegy kétszázötven fős megnyitón.

Karádi Viktor szociológus, író (akinek könyvei is megvásárolhatóak számos más, szép kivitelű kiadvány mellett) minden igényt kielégítő részletességgel taglalta a látnivalókat.

A „Hogyan éltek? A magyar zsidók mindennapi élete fényképeken, 1867–1940” című kiállítás 34 db nagyméretű tablón, három tartalmi egységre tagolva, rendkívül érdekes, olykor ritkaságszámba menő archív fényképek és rövid ismertető, elemző szövegek segítségével tárja a néző elé a magyarországi zsidóság életét a holokauszt előtt. Bemutatja azt a sokféleséget, amely az asszimilált zsidóságon kívül az ortodoxokat és a tekintélyes számú chászid közösséget egyaránt jellemezte. Láthatjuk, miként tükrözte az emberek viselete a köztük levő társadalmi különbségeket és a valláshoz való viszonyukat, hányféle otthonban éltek a szegényes falusi házaktól az uradalmi kastélyokig és szecessziós villákig, s hogy a szegény földművestől és házalótól a nagy iparvállalatok igazgatójáig hányféle mesterséget űztek.

A kiállítás képei *Körner András* New Yorkban élő szerző hasonló című, a Vince Kiadó gondozásában készülő könyvének anyagát is reprezentálják.

A megnyitóünnepségen elhangzott az is, hogy különböző rendezvényekkel, író-olvasó-művész találkozókkal kívánják főként a fiatalokkal olvasóik számát növelni. Az üzletben kényelmes ülőbútorokkal berendezett sarok invitál lapozgatásra, megvásárlás előtti böngészésre.

gj

Zsidongolás

A *Zsidongó könyvek* egyre nagyobb népszerűségnek örvendenek, hisz szülők és gyerekek egyaránt szeretik olvasgatni, lapozgatni. Magyar nyelven eddig nem jelent meg hasonló sorozat gyerekek számára a zsidó hagyományokról, így sok nagyszülő, szülő, gyerek és oktatási intézmény örül az egyedülálló kiadványnak.

Sokan szeretnék elkezdeni, újrakezdeni vagy folytatni a zsidó hagyományok ápolását, amikor családot alapítanak és kisgyermekekkel bővül a család. Ők inspirálták *Verő Bán Lindát,* a könyvek kitalálóját és íróját a Zsidongó sorozat elkészítésére.

„Nagyon sok pozitív visszajelzést kapok olvasóimtól. A szülők inkább az egyszerű, érthető magyarázatokat szokták dicsérni, míg a gyerekeknek többnyire a mesék és a feladatok megoldása jelent élményt.

Hiba lenne azt képzelni, hogy aki nem él aktívan vallásos életet, az asszimilált, vagyis teljesen elszakadt a zsidó gyökereitől. Könyveimet olyan emberek is megveszik, akiknek nincs kapcsolatuk a zsidó közösséggel, nem járnak zsinagógába, de intellektuálisan nagyon is érdeklődnek a zsidó kultúra és tradíciók iránt. Ugyanakkor azok is hálásak könyveimért, akik bár aktív zsidó életet élnek, könyveimből ismerik meg az egyes ünnepek, szokások vagy jelképek eredetét, magyarázatát.”

Külön elismerést érdemel *Petényi Tibor,* a Zsidongó könyvek illusztrátora. Fantasztikusan színes, eredeti és szórakoztató rajzai nagyban hozzájárulnak a művek népszerűségéhez.

Az eddig megjelent Zsidongó könyvek:

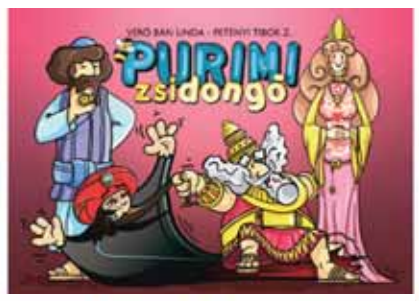

Fesztivál Debrecenben is

A XII. Zsidó Nyári Fesztivál keretében a Kápolnási utcai zsinagóga ismét kántorkoncertnek adott otthont. A már hagyománynak számító rendezvény fellépői között üdvözölhettük *Fekete László* főkántort, *Zucker Immánuel, Schwezoff Dávid, Gara István* kántorokat, *Neumark Zoltán* zongoraművészt és *Korcsolán Orsolya* Bécsben élő és alkotó hegedűművésznőt. Az előadás a művésznő játékával kezdődött, *Eizik Taub,* a híres nagykállói csodarabbi ebben a régióban elmaradhatatlan, Szól a kakas már kezdetű szerzeményével. A zsidó liturgia ékes dallamait tolmácsolták a fellépők a zsúfolásig megtelt templomban, a közönség nagy örömére és megelégedésére. A kántorok által megszólaltatott zsoltárokról a legfontosabb tudnivalókat Fekete László főkántor ismertette. Nagyünnepeink előtt elhangzottak olyan művek is, melyek felidézték a közelgő ros hásánát és jom kippurt is. Korcsolán Orsolya hegedűművésznő nemcsak vonójával és ujjaival, hanem szíve húrjaival is megszólaltatta hangszerét. A hálás közönség nehezen engedte el a művészeket, akiknek természetesen ismételniük kellett a tapsvihar hatására. Feledhetetlen élmény marad számunkra!

A műsor végén *Aser Ehrenfeld* rabbi megköszönte a színvonalas előadást, s azon reményének adott hangot, hogy az ünnepek alkalmából is hasonló számban töltjük meg ezt a templomot, s boldog új évet, minden jót kívánt a jelenlévőknek.

A koncert után a DZSH elöljárósága állófogadásra invitálta a művészeket és a vendégeket a hitközség kultúrtermébe.

Köszönjük a lehetőséget *Vadas Verának* és a Mazsihisznek.